

Proefsleuven bij café-restaurant Koekenbier

Een IVO in Alkmaar bij Kennemerstraatweg 16 in 2023 (23KESW)

Proefsleuven bij café-restaurant Koekenbier

Een IVO in Alkmaar bij
Kennemerstraatweg 16
in 2023 (23KESW)

Peter Bitter m.m.v.
Rob Roedema
en Petra Doeve

Een uitgave in de reeks
Rapporten over de Alkmaarse
monumenten en Archeologie

RAMA 33

Proefsleuven bij café-restaurant Koekenbier.
Een Inventariserend Veld Onderzoek in Alkmaar,
gemeente Alkmaar, bij Kennemerstraatweg 16 in 2023 (23KESW)

Peter Bitter
m.m.v. Rob Roedema en Petra Doeve

Rapporten over Alkmaarse Monumenten en Archeologie 33

ISSN 2950-4155 (online)

Colofon

Tekst: Peter Bitter m.m.v. Rob Roedema en Petra Doeve
Fotografie: Peter Bitter en Rob Roedema (tenzij anders vermeld)
Tekkenwerk vondstmateriaal: Peter Bitter
Digitale beeldbewerking en opmaak: Peter Bitter

Uitgave van vakgroep erfgoed van de gemeente Alkmaar
© Copyright Gemeente Alkmaar 2025

Alle rechten worden voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Proefsleuven bij café-restaurant Koekenbier. Een Inventariserend Veld Onderzoek in Alkmaar, gemeente Alkmaar, bij Kennemerstraatweg 16 in 2023 (23KESW)

*Peter Bitter
m.m.v. Rob Roedema en Petra Doeve*

Rapporten over de Alkmaarse Monumenten en Archeologie 33

Rapporten over Alkmaarse Monumenten en Archeologie 33

ISSN 2950-4155 (online)

Tekst: Peter Bitter m.m.v. Rob Roedema

Fotografie: Peter Bitter en Rob Roedema (tenzij anders vermeld)

Tekenwerk vondstmateriaal: Peter Bitter

Digitale beeldbewerking en opmaak: Peter Bitter

Uitgave van vakgroep erfgoed van de gemeente Alkmaar

© Copyright Gemeente Alkmaar 2025

Alle rechten worden voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

...De Gemeente Alkmaar is gecertificeerd voor gravend archeologisch onderzoek conform BRL4000, protocol 4003 en 4004

Afb.1 Situering van de vindplaats, het onderzoeksgebied is rood omcirkeld

Administratieve gegevens

Datum onderzoek:	fase 1 22 t/m 27/6/2023; fase2 19 t/m 20/9/2023
Locatie onderzoeksgebied:	Alkmaar Kennemerstraatweg 16
Landelijke X/Y coördinaten:	middelpunt: 110 058 / 515 588
Archis 3 meldingsnummer:	5440984100
Bevoegd gezag en uitvoering:	Gemeente Alkmaar, vakgroep erfgoed
Initiatiefnemer project:	Kennemer Haeve vastgoed / De Geus Bouw, Broek op Langedijk
Graafmachine/materieel:	fa. Sneekes, Schagerbrug
Deponering:	Archeologisch Centrum gemeente Alkmaar
Gemeentelijke projectcode:	23KESW
Programma van Eisen:	P. Bitter, <i>PvE IVO-P Kennemerstraatweg Koekenbier 23KESW</i> , gemeente Alkmaar vastgesteld 20-6-2023

Proefsleuven bij café-restaurant Koekenbier.

Een Inventariserend Veld Onderzoek in Alkmaar, gemeente Alkmaar, bij Kennemerstraatweg 16 in 2023 (23KESW)

Peter Bitter

INHOUD:

Administratieve gegevens

1 Inleiding

2 Historische en archeologische achtergrond

Het Leprozenhuis

De voorgangers van café-restaurant Koekenbier

3 Vraagstellingen

4 De archeologische sporen

Periodisering

Ondergrond en vroegste sporen

De erfsloot van het Leprozenhuis

Sporen van De Eendragt en Houtlust

Natuurstenen pilaren

5 Het archeologische vondstmateriaal

Peter Bitter en Rob Roedema

Inleiding

Vondsten van 'Vriendschap en Eendragt'

Natuurstenen ornamenten

6 Samenvatting en conclusies

Literatuur

Bijlage 1 Stratigrafische matrix en sporenlijst (23KESW)

Bijlage 2 Vondstenlijst (Rob Roedema en Peter Bitter)

Bijlage 3 Dendrochronologisch onderzoek (Petra Doeve, firma BAAC)

Catalogus van keramiek en glas (23KESW)(Rob Roedema en Peter Bitter)

1 Inleiding

In 2023 ging aan de Kennemerstraatweg een omvangrijk project van start met de sloop van een aantal grote panden, waaronder het bekende café-restaurant en zalencomplex Koekenbier. Hier moet in 2025 een appartementencomplex verrijzen. Aansluitend op de sloop is in juni en september 2023 door de gemeente een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Gezien de schaal van het grondverzet is er een kans op bewoningsresten uit de prehistorie en middeleeuwen omdat de locatie zich bevindt op de strandwal. Er zijn echter geen archeologische sporen uit deze perioden gevonden. Het hoofdonderwerp van het onderzoek waren de mogelijke overblijfselen van een laatmiddeleeuws Leprozenhuis. Uiteindelijk bleken hiervan geen resten (meer) aanwezig. Wel zijn enkele funderingen en vondsten aangetroffen van een voorganger van het café uit de 18de - 20ste eeuw.

Naar aanleiding van dit proefsleuvenonderzoek worden door de gemeente geen verdere archeologische verplichtingen verbonden aan de nieuwbouwplannen.

Er werden drie proefsleuven aangelegd. Helaas bleek het terrein in de 19de eeuw al grotendeels te zijn afgegraven. Van het Leprozenhuis werd daardoor slechts de gedempte zuidelijke erfsloot terug gevonden.

Wel werden nog enkele funderingen aangetroffen van een buurpand aan de noordzijde van de Leprozensloot. Hier stond een rechthoekig huisje dat rechts naast het Leprozenhuis is afgebeeld op de kaart door Albert van Panders uit 1765. Het diende rond 1800 als lokaal van de sociëteit 'Vriendschap en Eendragt' en werd rond 1880 herbouwd als een café, de oorsprong van café-restaurant Koekenbier. In de gedempte sloot en in het puin van de afbraak van het huisje is een verzameling 19de-eeuws huisraad gevonden.

Na de opgraving zijn de vondsten gewassen, gepuzzeld en gedetermineerd door Rob Roedema met hulp van vrijwilligers Sjaak en Kees. Van een funderingsplank van het huisje en van een bijbehorende waterput zijn houtmonsters genomen voor dendrochronologisch onderzoek – helaas zonder resultaat.

Afb.2 Het Leprozenhuis oftewel 'Lazarus huys' op de kaarten van: a. Jacob van Deventer, 1561; b. Cornelis Drebbel, 1597 (Noord-Hollands Archief, Regionaal Archief Alkmaar)

Afb.3 Het Leprozenhuis: a. vanuit het zuiden naar een tekening uit 1730 (kopie door P. van Looy 1880), b. poort uit 1616 getekend door W.C. Bruinvis in 1860 (Regionaal Archief Alkmaar)

2 Historische en archeologische achtergrond

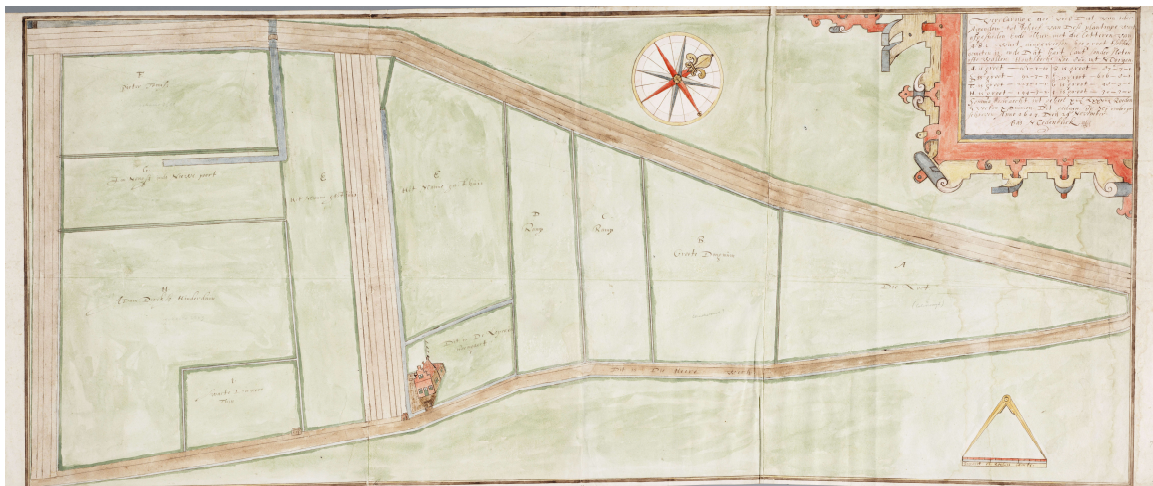
Het Leprozenhuis

Het hoofdonderwerp van het onderzoek waren de mogelijke overblijfselen van een laatmiddeleeuws Leprozenhuis. Dit was in de 15de eeuw gesticht aan de zuidkant van de bouwlocatie en bevond zich ongeveer onder de voormalige parkeerplaats van Koekenbier en verder zuidelijk. Een Leprozenhuis was een opvang voor lepralijders, die daar gedwongen de rest van hun leven min of meer in quarantaine gingen. Ze mochten alleen op speciale dagen nog naar buiten en moesten dan met kleppers voorbijgangers voor hun komst waarschuwen om afstand te houden. Gezien de afbeeldingen op 16de-eeuwse kaarten en ander topografisch beeldmateriaal lijkt er aanvankelijk een complex van gebouwen te hebben bestaan, met een kapel en mogelijk zelfs een eigen begraafplaats (Afb.2).

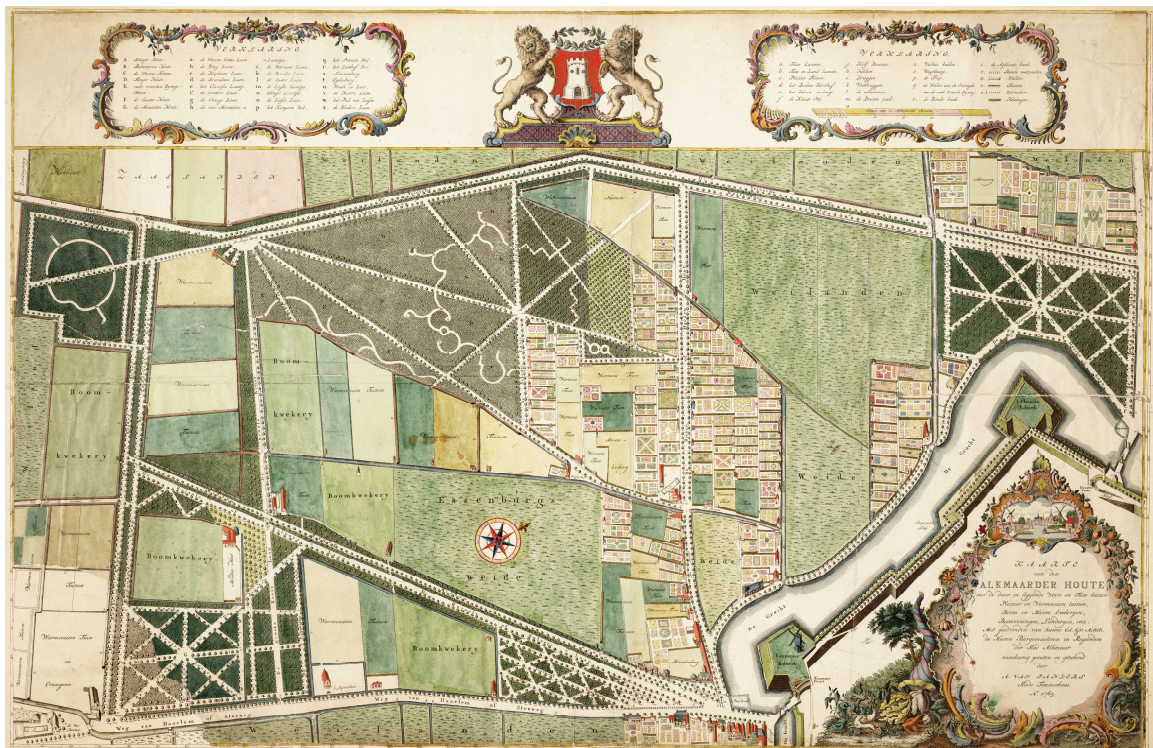
In 1573 werd het Leprozenhuis vlak voor het Spaans Beleg ontruimd en afgebrand. In 1590 volgde herbouw in de vorm van een bescheiden rechthoekig huis (Afb.3 en 4). Dit verloor in de loop van de 17de eeuw zijn originele functie en het werd in 1806 afgebroken.¹

In 1597 beeldde Cornelis Drebbel op zijn stadskaat hier op de strandwal tussen de Kennemerstraatweg en de Westerweg nog intensief gebruikte akkerlanden af. Dit veranderde korte tijd later door de aanleg van tuinderijen ('warmoezierstuinen'), boomkwekerijen en pleziertuinen. Het stadsbestuur van Alkmaar verhoogde in 1607 en 1608 het prestige van het gebied door de aanleg van lanen waarlangs meerdere bomenrijen werden aangeplant, oplopend van 3 tot wel 8 bomenrijen aan weerszijden. De parkaanleg begon langs de 'Oosterweg', de oude naam voor de Kennemerstraatweg (Afb.4a). Hier werd een driehoekig stuk land begrensd door de 'Middelweg' (tegenwoordig Wilhelminalaan) en aan de zuidkant de Zuiderhoutlaan (nu Pr. Bernhardlaan). Parallel eraan werd langs het Leprozenhuis een brede laan oost-west gerichte laan aangelegd, de Kruislaan (nu Pr. Julianalaan). Deze werd later doorgetrokken naar de Westerweg, nadat in 1619-1625 plannen werden ontwikkeld om hier de Westerhout aan te leggen.

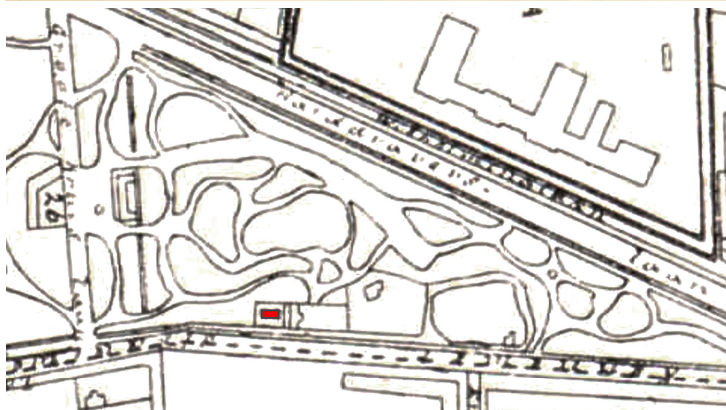
¹ De Jong 2022, Vis 2007 blz.152-153. P. van Looy heeft in 1880 een reproductie gemaakt van een prent van het Leproshuis uit 1730, waar op de achterzijde was genoteerd dat het in 1740 was afgebroken. Dit is niet correct want het voormalige Leprozenhuis werd pas in 1806 verkocht (Fasel z.j. Geschiedenissen) en daarna gesloopt – het gebouw ontbreekt op de Kadastrale Minuut van 1832 (opmeting 1820).

a

b

c

Afb.4 Kaarten van de Alkmaarder Hout, met het noorden rechts: a. opmeting door Bas Medenblik van de percelen bij de Kennemerstraatweg bestemd voor de eerste bosaanplant in 1607; b Kaart van de Alkmaarder Hout van Oosterweg (Kennemerstraatweg) tot Westerweg door Albert van Panders in 1765, c. uitsnede uit de Wandelkaart door C.F.Koetsveld in 1899 met Houtlust rood gemarkeerd (Regionaal Archief Alkmaar)

In de late 17de of begin 18de eeuw werd ten zuiden van de Kruislaan een stadspark aangelegd met rechte lanen in een geometrisch grondplan, een 'Sterrenbos'. Ook buiten de Bergerpoort werd een Sterrenbos aangelegd, de Geesterhout. Op de kaart van stadspark De Hout door 'Stads Timmerbaas' Albert van Panders uit 1765 is te zien dat het gebied verder vooral werd gebruikt voor boomkwekerijen en 'Warmoeziers Tuinen' (Afb.4b).

In 1806 kocht de Stad Alkmaar bij de Kruislaan en Kennemerstraatweg twee boomkwekerijen aan om er een parkaanleg in Engelse landschapsstijl van te maken. Het erf van het Leprozenhuis was waarschijnlijk een onderdeel hiervan. In 1853 begon de stadsopzichter Johannes Roodenburg met herinrichting van de gehele Alkmaarder Hout met bosbeplanting in Engelse landschapsstijl.² Het vroegere erf van de Leprozen werd daarna grotendeels bebost (Afb.4c).

Afb.5 Kaartuitsneden gemonteerd in de huidige topografische kaart: a. Bas Medenblich 1607, b. Albert van Panders 1765, c. Kadastrale Minuut 1832, d. opgravingsplattegrond 2023.

De voorgangers van café-restaurant Koekenbier

Ten noorden van het Leprozenhuis stond een rechthoekig huisje (Afb.5). Het is voor het eerst afgebeeld op de kaart van Albert van Panders uit 1765 en nog ontbreekt op eerdere kaarten van het gebied.³ Op de eerstvolgende kaart, de kadastrale minuut van 1832

² Janssen 2007; De Raad 2012.

³ Zie De Raad 2012 voor kaarten van Adriaan Bas Medenblich uit 1607, Gerrit Dirksz Langedijk uit 1622, Ioan Blaeu uit 1649 en Albert van Panders uit 1765; Zie ook Fasel 1980 p. 21 voor de kaart van J.C. Philips uit 1747.

(gebaseerd op opmetingen in 1821), staat ongeveer op deze locatie een gebouw met kadastraal nummer E292. Het is een rechthoekig pand parallel aan de Kennemerstraatweg. Het is inmiddels aan de straatzijde voorzien van een uitgebouwde theekoepel. Volgens de kadastrale gegevens is het huis op Kad.E292 in 1832 in eigendom van de leden van de sociëteit 'Vriendschap en Eendragt'. In 1795 had deze club al 150 voornamelijk Rooms-Katholieke leden die eerst samenkwamen in de herberg Het Hof van Holland bij de Tienenwal en na 1800 in het Groot Koffiehuis in Langestraat 89/91 (A736).⁴ Het huisje aan de Kennemerstraatweg werd aangekocht als hun verenigingsgebouw, vermoedelijk in 1820.⁵ In belastingregisters wordt van 1803 tot en met 1830 ongeveer op deze locatie als bewoners een tuinder met zijn gezin geregistreerd: Jan Keysper en zijn vrouw Anna Vilee met hun drie kinderen Maria, Gerrit en Anna. Het is de vraag of dit tuindersgezin inderdaad als huurder het huisje van E292 bewoonde, ook toen het nog als verenigingsgebouw van de sociëteit diende, of dat ze woonden in een ander huis ergens in de buurt.

Het kadastraal nummer E292 wordt in 1844 ter veiling aangeboden, met omschrijving: '*Een PLEIZIER TUIN, met deszelfs Huizinge en Koepel van ouds genaamd 'de Vriendschap' thans 'de Eendragt' staande en gelegen onder de Gemeente der stad Alkmaar, buiten de Kennemerpoort, in den Stads Hout, aan den Straatweg*'.⁶ In 1859 wordt het huis met dezelfde omschrijving nogmaals geveild.⁷ Inmiddels is de sociëteit De Eendragt verhuisd naar het etablissement van kastelein Jan Nicolaas Agricola in de Doelenstraat. Deze huurt er het voormalige pand van de schutterij de Oude Doelen, tot hij het in 1857 in eigendom verwerft.⁸

De eigendomssituatie van Kad.E292 tussen 1844 en 1880 is onduidelijk.⁹ In 1880-1882 is er een bouwproject van ene Floris Albertus de Witt, die in de Middenhout een koffiehuis had gebouwd maar problemen heeft met de ontsluiting naar de Kennemerstraatweg. Dat gaat over gemeentegrond en hij heeft tot verontwaardiging van de gemeenteraad illegaal al een doorgang gemaakt. Uiteindelijk bouwt de gemeente zelfs schuttingen rond het pand en herhaalde verzoeken van De Witt voor een ontsluitingsweg worden afgewezen.¹⁰ Uiteindelijk koopt hij op een veiling op 26 oktober 1882 het bestaande koffiehuis Houtzicht op het Scharlo, dat een half jaar later na een verbouwing wordt heropend.¹¹ Het krantenbericht over de veiling is niet duidelijk maar het lijkt erop dat hij bij de aankoop aan het Scharlo het door hem gebouwde koffiehuis in de Middenhout van de hand

⁴ Zie www.regionaalarchiefalkmaar.nl - Historisch Kadaster Alkmaar - Kad.A736.

⁵ In de Alkmaarsche Courant van 23-5-1820 (www.regionaalarchiefalkmaar.nl) werd een openbare veiling geadverteerd van 'Een bijzonder aangenaam gelegen Plaisier Tuin genaamd Vriendschap, zijnde eigen grond, met deszelfs Huizinge en Koepel, staande en gelegen aan de Straatweg buiten de Kennemerpoort dezer Stad'. Vermoedelijk gaat het over dit huisje, dat dan toevallig al de juiste naam had?

⁶ In de Alkmaarsche Courant van 1-7-1844, herhaald 2-9-1844 (www.regionaalarchiefalkmaar.nl).

⁷ Alkmaarsche Courant 19-6-1859 p.3, herhaald op 9-10-1859 p.3 en 16-10-1859 p.3.

⁸ Johannes Nicolaas Agricola is in 1852 al aanwezig in De Oude Doelen (Alkmaarsche Courant 10-5-1852 p.2). Zie verder www.regionaalarchiefalkmaar.nl: Historisch Kadaster Alkmaar Kad.A285. Na zijn overlijden in 1869 willen de erfgenamen het Oude Doelengebouw verkopen aan de sociëteit maar de aankoop mislukt en de Christelijke school wordt de nieuwe eigenaar, die er in 1903 een nieuw schoolgebouw neerzet..

⁹ Het kadaster (www.regionaalarchiefalkmaar.nl: Historisch Kadaster Alkmaar) vermeldt als eigenaars in 1875 een zekere C.M. Swaerts wed. C. Reekers, in 1879 een zekere J. Beugeling en in 1883 F.A. de Witt- deze had al eerder een koffiehuis aan de Laat hoek Vlaanderhof volgens bericht AC 12-4-1874 p.3. Tegelijkertijd staat er in het Adresboek van 1876 een Johs. Lobach tapper (deze is omstreeks deze tijd tapper in Bergen).

¹⁰ Alkmaarsche Courant 13-8-1880 p.3, 3-9-1880, 22-9-1880 p.5, 24-10-1880 p.6, 11-2-1881, 25-3-1881, 5-7-1882 p.3, 22-9-1882 p.3.

¹¹ Regionaal Archief, Notaris J.G.A. Verhoeff, inventarisnummer 1340A, aktenummer 155. Alkmaarsche Courant 29-10-1882 en 29-4-1883.

heeft gedaan met kadasternummer E292. Zijn project had dus betrekking op de oude locatie van De Eendragt.¹²

In 1882 staat in het Adresboek een zekere Aris Pijper genoteerd als koffiehuishouder in Kad.E292.¹³ Deze zou in 1883 uitbater worden van De Harmonie aan de Nieuwesloot, die hij vervolgens jarenlang huurde.¹⁴

In deze periode is het huisje in bezit geraakt van een zekere Johannes van der Haagen, geboren in Alkmaar in 1847, maar inkomend uit de Beemster. Hij wordt met zijn vrouw Krelisje Waart en hun drie kinderen in maart 1885 ingeschreven in Alkmaar.¹⁵ Hij was toen al koffiehuishouder in Kad.E292 want hij kreeg in 1884 op dit adres een aanslag van de beertonnenbelasting voor 1 ton.¹⁶ Hij wordt pas in 1889 -samen met Aris Pijper- formeel ook eigenaar van het huis en de tuin van E292, voor een aankoopsom van maar liefst f.7000,-.¹⁷ Inmiddels had het koffiehuis de naam 'Houtlust' gekregen.

Nota bene, hij moet niet worden verward met de schatrijke 20 jaar oudere naamgenoot, die destijds eigenaar was van herberg De Toelast in de Koorstraat en van herberg De Rode Leeuw er tegenover.¹⁸

Afb.6a De Houtlust op een prentbriefkaart, circa 1900 (Regionaal Archief Alkmaar)

¹² Bij de aankoop van Houtzicht op het Scharlo staat genoteerd 'E292 Verhoogd door F.A. de Witt met f 325,-' (AC 29-10-1882).

¹³ www.regionaalarchiefalkmaar.nl Historisch Kadaster Alkmaar.

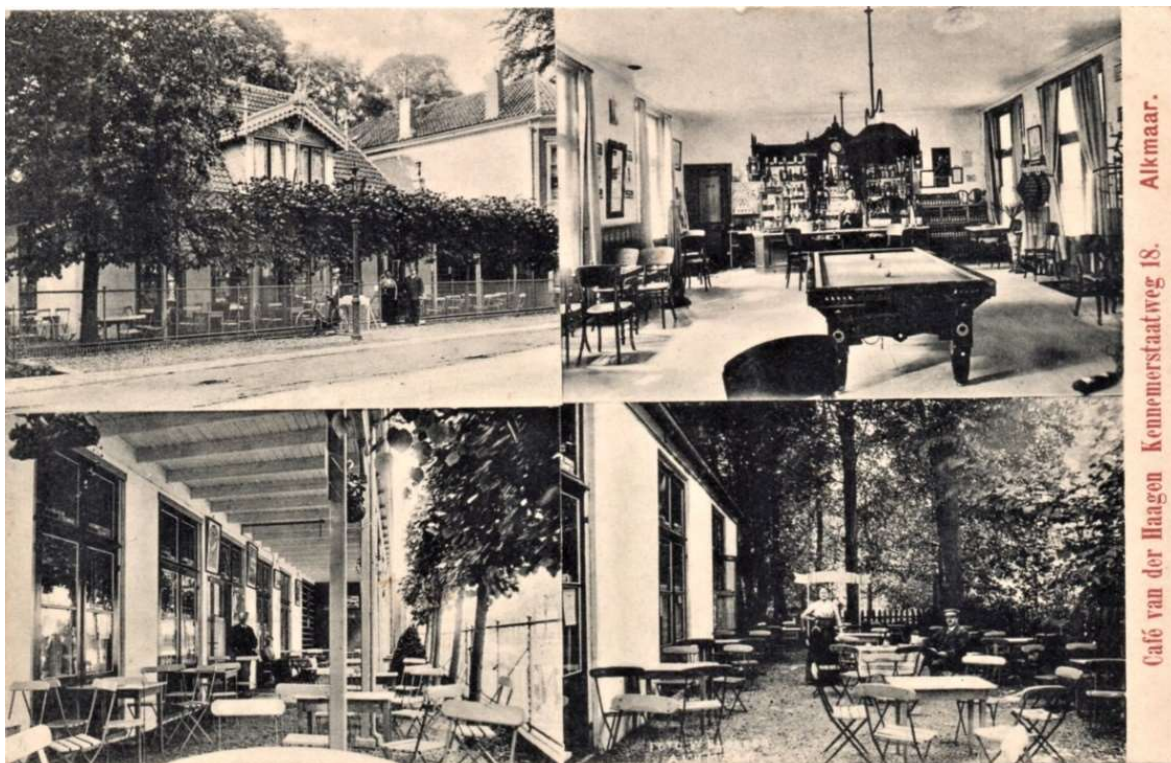
¹⁴ Alkmaarsche Courant 20-5-1883 p.4; vervolgens vele advertenties hier op zijn naam.

¹⁵ Johannes van der Haagen, geboren 28 mei 1847 te Alkmaar, gehuwd met Krelisje Waart geboren 16-12-1847 in Purmerend, samen ingeschreven 30-3-1885 als komend van de Beemster met hun in de Beemster geboren kinderen Grietje geboren 28-7-1872, Klaas geboren 11-5-1878 en Cornelis geboren 7-11-1879. Het woonadres op Zeglis/Schelphoek is later doorgehaald met de aantekening 'kastelein Kennstrweg' en met potlood erbij '8' (RAA: Bevolkingsregisters Alkmaar, 1807-1989, inventarisnummer 7, blad 012).

¹⁶ www.regionaalarchiefalkmaar.nl Historisch kadaster Alkmaar: 1884.12.26 RAA, Arch. Reinigingsdienst 26, Tonnenregister p.51 Kennemerstraatweg 46, huis : J. van der Hagen, 1 ton

¹⁷ RAA: Notaris H.J. de Lange, inventarisnummer 1418Q, aktenummer 110. Mede-koper Aris Pijper verdwijnt later uit beeld.

¹⁸ Volgens het Bevolkingsregister (RAA: Bevolkingsregisters Alkmaar, 1807-1989, inventarisnummer 38, blad 182; Bevolkingsregisters Alkmaar, 1807-1989, inventarisnummer 6, blad 366) woont op Oudegracht A164 sinds 1859 Johannes van der Haagen, geboren 18-8-1825 en overleden 5-12-1884, koopman en logementhouder in Koorstraat A300, met zijn vrouw Wilhelmina Kamper (geb.24-1-1830). Op dit adres worden nadien hun kinderen ingeschreven: Isabella geboren 8-10-1852 (naar Leeuwarden vertrokken 1889) en Maria geboren 26-2-1854, Johannes Christiaan geboren 30-10-1855 (naar Amsterdam en Amerika vertrokken 1881) en Pieter en Christiaan beiden geboren 1-1-1857 en Wilhelm geboren 25-9-1860 en Wilhelmina geboren 17-2-1863 en overleden 20-7-1863.

Afb.6b Café Van der Haagen op een prentbriefkaarten uit 1910 (Regionaal Archief Alkmaar)

Op de oudste foto's van het pand (Afb.6) staat een eenvoudig rechthoekig gebouw met aan de straatkant een terras onder een inpandige galerij. Op de eerste foto loopt er nog een slootje voorlangs – deze is in 1905 gedempt.¹⁹ De smalle strook van de gedempte sloot is daarna aan het terras gevoegd. Het terras wordt dan gescheiden van de straat door een simpel gaashek dat pas rond 1932 is vervangen door een laag muurtje. Beneden is de gelagkamer met een biljart. De familie woont op de zolderverdieping. Aan de voorzijde is deze vergroot door een dakopbouw met twee dubbelvensters, afgewerkt met houtsnijwerk langs de daklijst in laat-19de-eeuwse eclectische stijl.

In 1907 is een boedelscheiding geregistreerd, vermoedelijk vanwege het overlijden van zijn vrouw Krelisje, met als partijen Johannes van der Haagen, zijn dochter Grietje die was getrouwd met Jan Otter en zijn zoons Klaas en Cornelis.²⁰

Johannes doet in 1913 een stap terug en draagt dan De Houtlust over aan zijn schoonzoon Jan Otter en zijn zoon Cornelis, tegen een lijfrente van f 10,- per week.²¹

Rond 1918 is het café overgenomen door Jan Hoed. Hij laat er een telefoonverbinding op het net Alkmaar-Heiloo aansluiten.²² Hij zou het café slechts 2 jaar uitbaten want in mei 1920 neemt C. Winkel de zaak over.²³ In 1922 richt deze er de Biljart Club Houtlust op.²⁴

In 1927 wordt De Houtlust op een veiling overgenomen door B.J. (Ben) van Doorn die het café daarna bijna twee decennia onder zijn hoede heeft (Afb.7).²⁵ Hij staat met zijn echtgenote waarschijnlijk prominent op een foto van de Houtlust van omstreeks 1930. Reclameborden op de foto prijzen niet alleen Amstel Bieren aan maar ook de limonades

¹⁹ De Raad 2012, 31.

²⁰ Notaris J. van der Veen, inventarisnummer 1517, aktenummer 265, 17-12-1907.

²¹ Notaris J. van der Veen, inventarisnummer 1517, aktenummer 250, 29-5-1913.

²² Alkmaarsche Courant 30-11-1918 p.3.

²³ Alkmaarsche Courant 8-5-1920.

²⁴ Alkmaarsche courant 9-10-1922 p.6.

²⁵ Alkmaarsche Courant 4-6-1927 en 29-9-1928.

Ranja en Rojo. Boven de ingang hangt een breed bord met V.V.ALCMARIA VICTRIX. Het café dient namelijk ook als verenigingsgebouw en kantine voor de voetbalvereniging, die als een der eerste Nederlandse voetbalclubs was opgericht in 1898. Van Doorn profiteert bovendien van de nabijheid van de drafbaan, die in 1914 in gebruik was genomen. Er zijn dan al minstens een eeuw lang kortebaan-wedstrijden gehouden op de Harddraverslaan en de nieuwe drafbaan vervangt deze piste. De paardensport is dan bijzonder populair.²⁶ De Houtlust dient onder meer als loket voor de kaartjesverkoop en als feestgelegenheid bij prijsuitreikingen van de drafbaan. De drafbaan wordt in 1931 voorzien van de monumentale tribune van de befaamde Alkmaarse architect Jan Wils, die een paar jaar eerder in Amsterdam het Olympisch Stadion had ontworpen.

Afb. 7a Omstreeks 1930 poseert Ben van Doorn met zijn vrouw bij de ingang onder het bord van VV Alcmara Victrix (Regionaal Archief Alkmaar)

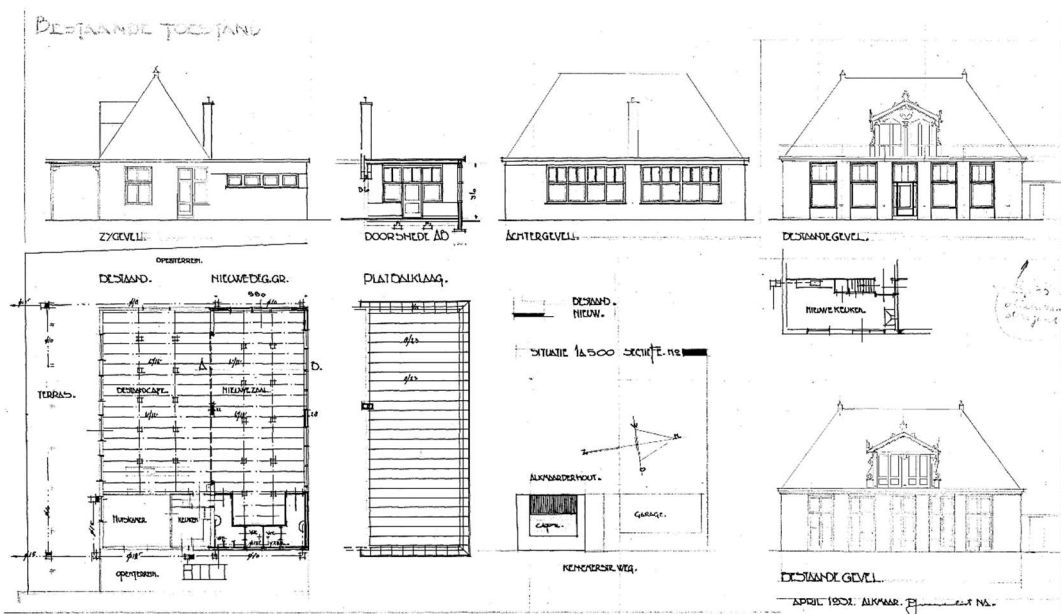

Afb. 7b De Houtlust in 1932 vlak voor de vergroting van het koffiehuis. De nieuwe Kennemerstraatweg wordt aangelegd, met links opslag van stenen en een losse kolkput;

Het koffiehuis is inmiddels een halve eeuw oud en Van Doorn besluit tot een verbouwing. Het is de tweede bouwphase aan het gebouw, dat uiteindelijk in de loop van de 20ste eeuw meermalen zal worden vergroot, totdat in 2019 na 10 verbouwingen besloten wordt tot afbraak.²⁷

²⁶ Een wedstrijdverslag staat b.v. in de Alkmaarsche Courant van 10-9-1825.

²⁷ Inmiddels wordt het gebouw, dat in 1932 en 1934 nog staat genoteerd als Kennemerstraatweg 18, henummerd in Kennemerstraatweg 16.

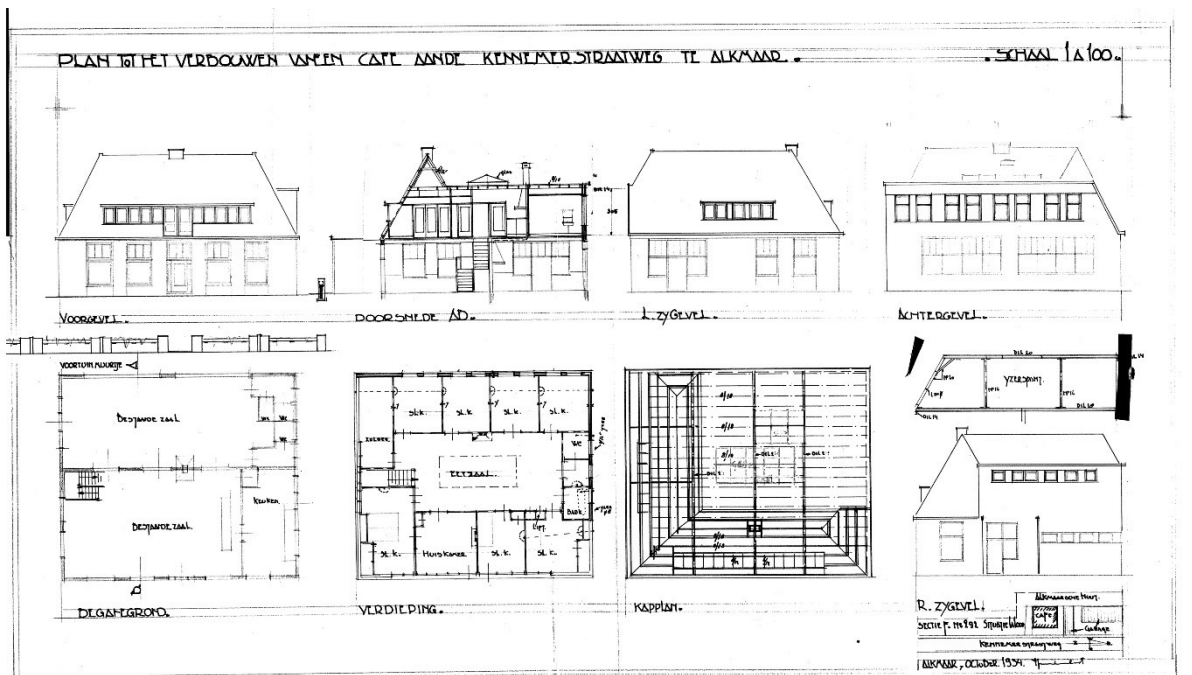

Afb.8 Bouwtekening van de vergroting van Houtlust met een tweede zaal, door architect P.J. van der List in 1932 (Bouwarchief gemeente Alkmaar)

In 1932 wordt het wegdek van de Kennemerstraatweg vernieuwd en tegelijkertijd wordt door Van Doorn De Houtlust verbouwd en vergroot. In deze bouwphase 2 wordt aan de achterzijde op de begane grond een zaal aangebouwd, waarvan de bouwtekening door de Alkmaarse architect P.J. van der List nog is bewaard in het gemeentelijk Bouwarchief (Afb.8). De Alkmaarsche Courant bericht lovend over de *'grote zaal met moderne verlichting, moderne meubilering, moderne muurbekleding en modern buffet ... alle ramen en deuren voorzien van glas-in-lood ... nieuwe biljarts van de bekende 'excelsior' fabriek (firma Hoed, alhier). Het spreekt vanzelf dat nieuwe biljartlampen de lakens schitterend verlichten en dat de overige lampen de zalen in een ware lichtzee zetten ... het nieuwe zeer moderne buffet ... een nieuwe frissche keuken ... een tweede zaal even groot en precies zo ingericht ... Als we nu nog vertellen dat er een aparte telefooncel is, en dat er eenige moderne W.C.'s gebouwd zijn, dan gelooven we de hele zaak wel zoo ongeveer bekeken te hebben. Rest ons dan nog te noemen dat de architect was de heer v.d. List alhier. De heer D. van Etten voerde het werk uit, Wigman zorgde voor schilderwerk, Kueter voor de lampen en het sanitair, Hoed voor de biljarts en Gaarhuis (Heemskerk) voor het buffet.'*²⁸ De genoemde tweede zaal was bestemd voor de voetbalclub Alcmara Victrix.

Al snel komt er een plan voor nog verdere vergroting – bouwphase 3. In 1934 wordt aan de achterzijde bovenop de aanbouw van 1932 een bovenzaal gebouwd met een plat dak, ontworpen door dezelfde architect (Afb.9). Op een foto kort na de oplevering is nog te zien dat de galerij en andere delen van het oude pandje in de nieuwbouw zijn opgenomen (Afb.10). De laat-19de-eeuwse dakopbouw is echter vervangen door een langwerpige dakkapel.

²⁸ Alkmaarsche Courant 25-8-1932 p.2

Afb.9 Bouwtekening van de vergroting van Houtlust met een derde zaal op de achterverdieping, door architect P.J. van der List in 1934 (Bouwarchief gemeente Alkmaar)

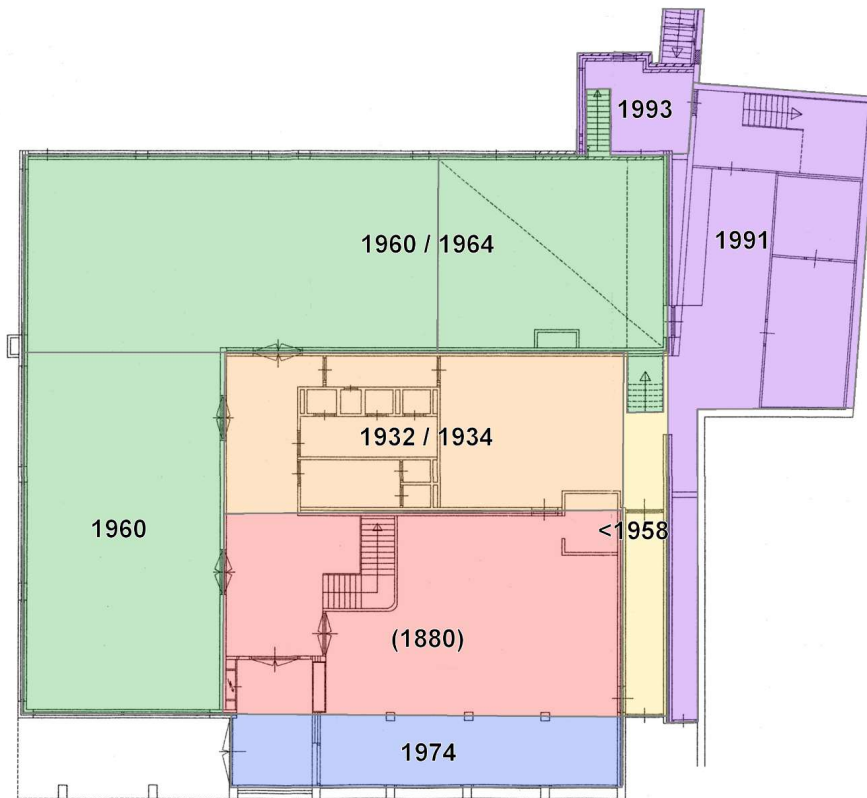

Afb.10 Café Houtlust rond 1935, Ben van Doorn staat bij de ingang (Regionaal Archief Alkmaar)

In 1941 draagt B.J. van Doorn het 'Bondscafé-Restaurant Houtlust' over aan Johannes J.M. Koekenbier. Deze komt dan als caféhouder met zijn gezin en dienstbode C.C. Terpstra over uit Ouder-Amstel.²⁹ Sindsdien is de uitspanning wijd en zijd bekend als café-restaurant 'Koekenbier'. In de loop van de 20ste eeuw wordt het pand in fasen telkens verbouwd en verder vergroot (Afb.11).³⁰

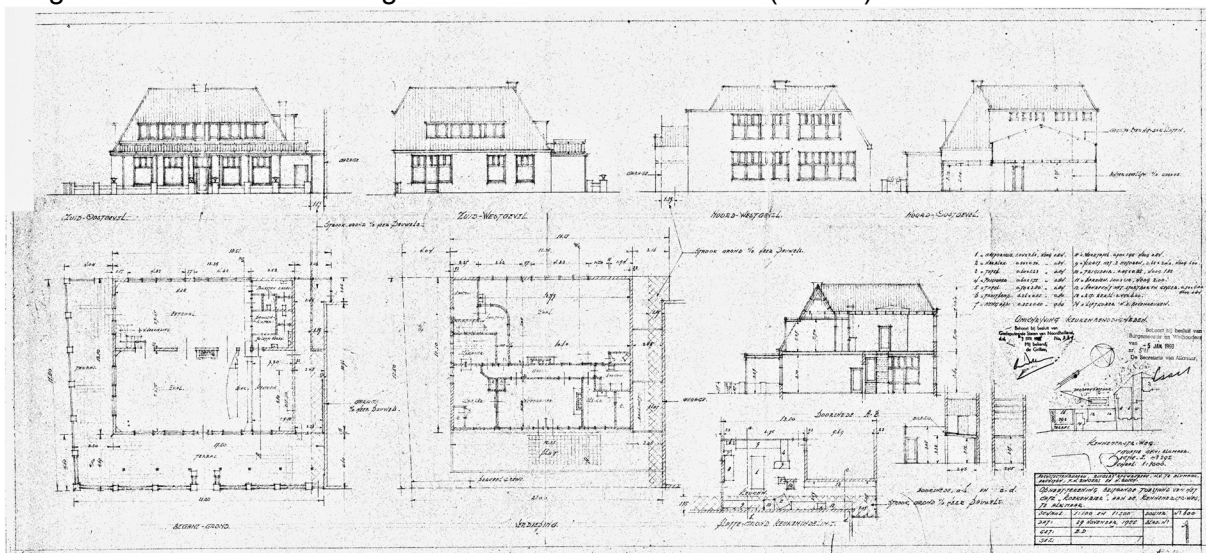
²⁹ Alkmaarsche Courant 4-10-1941 p.8, 25-9-1941 p.3, 31-12-1941 p.10.

³⁰ J.J.M. Koekenbier is in 1959 nog eigenaar, daarna gaat het pand over in andere handen.

Afb.11 Vergroting van het café-restaurant van 1880 tot 1993 op een bewerkte bouwtekening van architecten Keyzer & Van Doorn uit 1993 (Bouwarchief gemeente Alkmaar)

Kort voor 1955 is er een herindeling van de verdieping geweest, waarin nog de bovenwoning van de eigenaar is opgenomen. Er is ook een aanbouw aan de noordkant bij gekomen. Het terras is aan de zuidkant uitgebreid en begrensd met een terrasmuurtje. De resultaten van deze verbouwing (bouwphase 4) zijn in 1955 getekend als 'bestaande toestand' door F.N. Ringers en H. Bosch van Ringers Bouwbureau te Alkmaar (Afb.12).

Afb.12 Tekening van de bestaande toestand van 'Koekenbier' in 1955, door architecten F.H. Ringers en H. Bosch van Ringers' Bouwbureau (Bouwarchief gemeente Alkmaar)

Afb. 15a Café-restaurant Koekenbier in 2018, met links de parkeerplaats (Streetview)

Afb. 15b Het terrein voor het begin van het onderzoek (december 2022)

3 Vraagstellingen, veldwerk en uitwerking

In het programma van eisen van de proefsleuven staat als vraagstelling: 'Vaststellen van aard, omvang, kwaliteit en datering en diepteligging van de eventueel aanwezige archeologische waarden door middel van een inventariserend archeologisch onderzoek.' Het Proefsleuvenonderzoek is met name gericht op eventuele resten van het Leprozenhuis, zowel de middeleeuwse fase voor de afbraak van 1573 als de herbouwfase vanaf 1590 tot aan de sloop rond 1806. Gedacht kan worden aan funderingen en andere gebouwresten van de kapel en woonverblijven, alsmede eventuele resten van een begraafplaats op eigen terrein.

Het kaartonderzoek gaf aan, dat het Leprozenhuis gezocht kon worden onder de voormalige parkeerplaats van café-restaurant Koekenbier en in het bos ten zuiden ervan, tot op omstreeks 20-30 meter (precieze afstand onbekend) van de hoek met de Pr. Julianalaan. Het nieuwbouwproject beslaat onder meer de gesloopte opstallen en een deel van de voormalige parkeerplaats. Het bos blijft gehandhaafd en daar vindt dan ook geen verder onderzoek plaats.

De opgraving werd uitgevoerd in twee fasen, eerst in juni ter plekke van de voormalige parkeerplaats en in september, na het opschonen van het terrein door de slopers, ter plekke van het verwijderde pand van Koekenbier.

Er werden in juni drie proefsleuven aangelegd, eerst vanaf de bosrand noordwaarts parallel aan de Kennemerstraatweg op circa 10 meter uit de straatkant. Vervolgens kwam er een tweede sleuf haaks daarop richting het westen en tenslotte een derde sleuf parallel aan de eerste. De resultaten hiervan vielen behoorlijk tegen vanwege de verstoringen door het intensieve bodemgebruik voor bosbouw.

In september werd de eerste sleuf parallel aan de Kennemerstraatweg noordwaarts verlengd over de locatie van het afgebroken pand van Koekenbier tot aan de voormalige buurman ten noorden op Kennemerstraatweg 14.

Ondanks alle 20ste-eeuwse betonnen nieuwbouw van Koekenbier bleken er toch nog wat resten aanwezig van de 18de-/19de-eeuwse voorlopers van het café-restaurant. Er werd besloten om de sleuf enkele meters te verbreden om ook deze resten te kunnen documenteren. Er was echter na korte afstand al niets meer van over door de 20ste-eeuwse bouwactiviteiten. De resten bestonden uit funderingen, een waterput, een waterkelder en een flinke partij 19de-eeuws afval.

Na de opgraving zijn de vondsten gewassen, gepuzzeld en gedetermineerd door Rob Roedema met hulp van vrijwilligers Sjaak en Kees. Van een funderingsplank van het huisje en van een bijbehorende waterput zijn houtmonsters genomen voor dendrochronologisch onderzoek – helaas zonder resultaat.

4 De archeologische sporen

Periodisering

De hoeveelheid archeologische sporen is weinig omvangrijk door de vele bodemverstoringen in de 19de en 20ste eeuw. Ze zijn verdeeld in zes perioden:

Periode 1: circa 1300 – 1590

Periode 2: circa 1590 – 1750

Periode 3: circa 1750 – 1880

Periode 4: circa 1880 / 1882

Periode 5: circa 1880/82 – 1932

Periode 6: circa 1932 - 2019

De sporen worden hier gecodeerd met het periodenummer in combinatie met een lettercode. Indien de periode onduidelijk is, worden de eerste en laatste optie vermeld, bijvoorbeeld 3/5F voor een laag daterend tussen circa 1800 en 1900 (periode 3, 4 of 5). De sporen worden nader beschreven in de sporenlijst van Bijlage 1

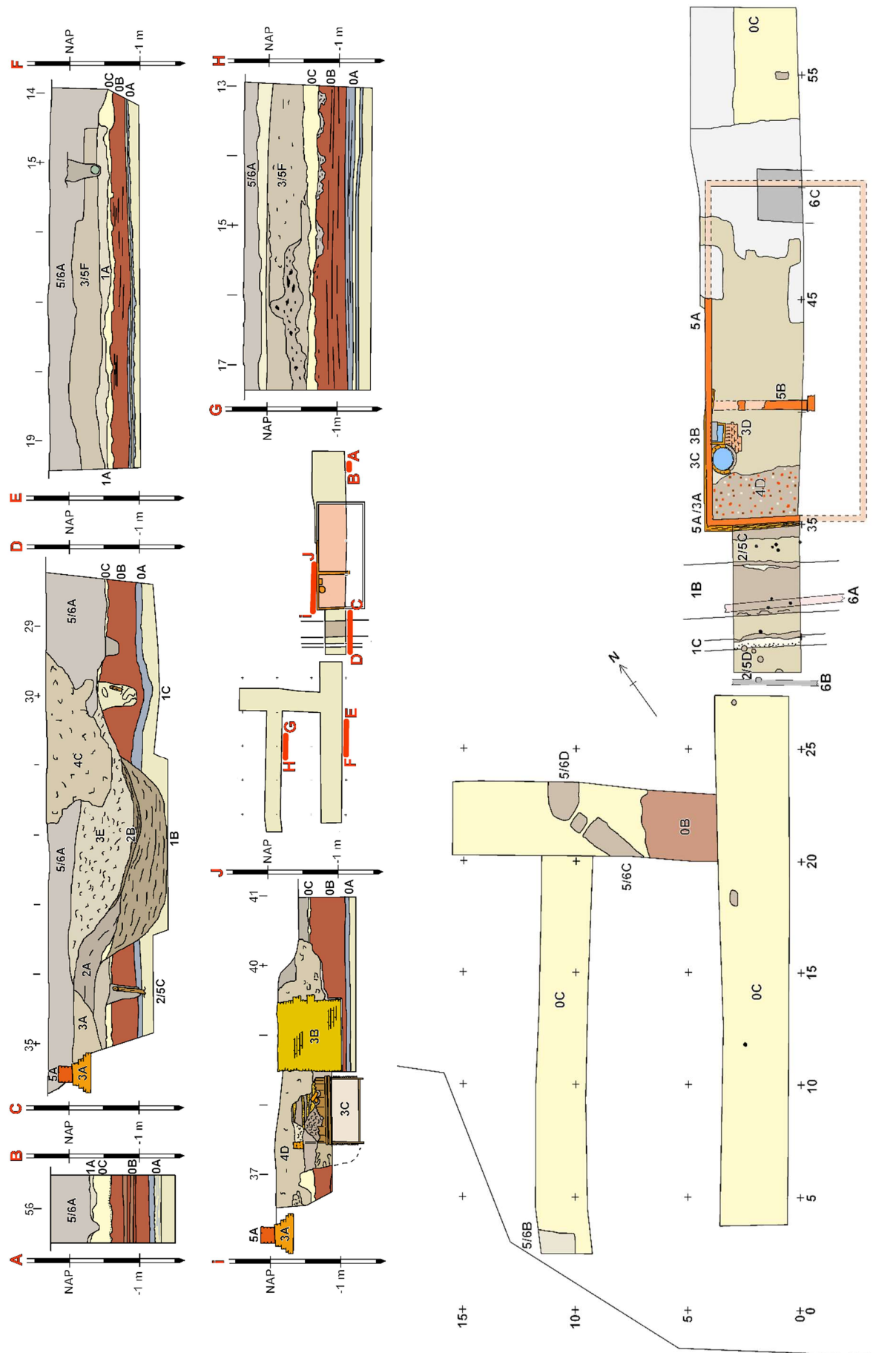
Ondergrond en vroegste sporen

De vindplaats ligt op de strandwal. De Kennemerstraatweg is al eeuwenlang een hoofdweg langs de flank van deze zandrug. Op de strandwal is er kans op het aantreffen van vindplaatsen uit de prehistorie, Romeinse tijd en Middeleeuwen.

Helaas bleek het terrein in de 19de eeuw te zijn afgegraven (Afb. 16 en 17). Dit kan zijn gebeurd bij tijdens werkzaamheden bij de voormalige boomgaard van het Leprozenhuis vanaf 1806 en/of in de tweede helft van de 19de eeuw tijdens de herinrichting van het park.

Afb. 16 In de sleuven bleek de bovengrond al in de 19de eeuw tot op een veenlaag afgegraven en aangevuld met allerlei zandpakketten

Afb.17 Profielen en plattegrond van de opgegraven sporen, schaal 1:125 en 1:250.

Normaliter kunnen we hier op het duinzand een middeleeuwse akkerlaag verwachten, met zelfs een kans op middeleeuwse resten van bewoning. Van de akkers is echter hier en daar slechts een minimaal restant aangetroffen (spoor **1A**)

De natuurlijke bovenlaag duinzand was namelijk verwijderd tot op een veenlaag, op ongeveer een meter onder het tegenwoordige maaiveld (bovenkant veen op circa 0,6 m-NAP). Het terrein was met licht- en donkerbruin zand weer aangevuld (spoor **3/5F**).

Van het Leprozenhuis werd daardoor slechts de noordelijke erfsloot terug gevonden.

De erfsloot van het Leprozenhuis

In september werd begonnen aan werkput 4, het vervolg van de sleuf 1 langs de Kennemerstraatweg, vanaf de betonnen heipalen (spoor **6B**) van de zuidelijke zijgevel van het gebouw van Koekenbier (Afb. 16 en 17). Als eerste kwam hierin een brede sloot te voorschijn, die kan worden herkend als de noordelijke erfsloot om het terrein van het Leprozenhuis, zoals deze op oude kaarten afgebeeld is. Vlak ernaast werd de zijgevel aangesneden van een gebouw dat op de kaart staat van Albert van Panders uit 1765, aan de overkant van de sloot.

Afb. 18 De erfsloot van het Leprozenhuis:

a. de hele sloot 1B gezien uit het westen (onder muur 6A) met rechts standgreppel 1C en links fundering 3A;

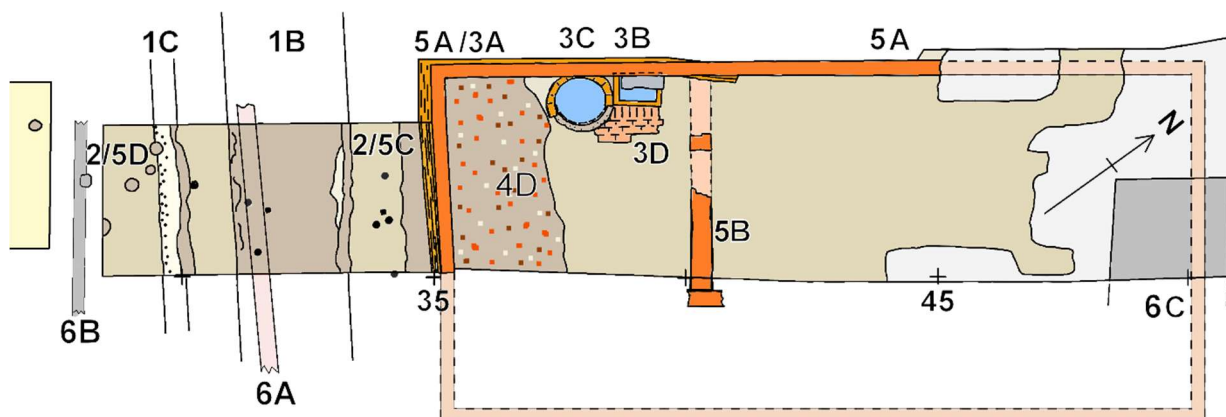

Afb. 18 De met zand gevulde standgreppel voor vlechtwerk hek 1C: c. in het vlak vanuit het zuiden gezien en d. in het profiel

De sloot (spoor **1B**) was 4 meter breed en geheel opgevuld met natuurlijke lagen zand en donkerbruin slib (Afb. 18). De slootbodem was 'schoon', geheel vondstloos en daardoor archeologisch niet nader dateerbaar. Aan de zuidkant liep op ongeveer een halve meter ernaast een smalle standgreppel **1C** erlangs, gevuld met geel zand en een reeks staakjes voor een afrastering van gevochten takken. Het vlechtwerk zal een extra afzetting zijn geweest voor het erf van de lepralijders. Zowel aan de noordkant als aan de zuidkant waren er verspreid enkele paalkuilen **2/5C** t/m **2/5E** voor houten palen van 6 tot 8 cm dik, waarvan de datering en betekenis niet duidelijk is.

Het terrein is daarna opgehoogd met donkerbruin zand **2A**, over sloot **1B**, maar daarna is de sloot opnieuw uitgegraven (spoor **2B**). Ook hierin is vrijwel geen vondstmateriaal aanwezig. Het gaat vermoedelijk om de fase van de afbraak van het middeleeuwse Leprozenhuis in 1573, gevolgd door de nieuwbouw in 1590 waarbij de sloten opnieuw moesten worden aangelegd. Op de kadastrale minuut van 1832 lijkt de erfsloot van het Leprozenhuis niet meer aanwezig. Hij is kennelijk geheel verdwenen nadat de stad in 1806 het terrein in eigendom kreeg en heeft veranderd voor de aanleg van het park. De Leprozensloot (**2B**) zal daarbij zijn gedempt (spoor **3E**).

Afb. 17b Sporen van sociëteit De Eendragt (circa 1750) en koffiehuis Houtlust (circa 1880). ca. 1:150

Sporen van De Eendragt en Houtlust

Op circa 2 meter ten noorden van sloot 2B werden funderingen gevonden van een bakstenen gebouw (**3A**). Er waren van dit pand weinig resten over als gevolg van een vernieuwing van het huis in de 19de eeuw (**5A**) en door latere bouwactiviteiten (*Afb. 19*). De resten betroffen de zijgevel van de zuidkant en de achtergevel aan de westkant, gebouwd van rode bakstenen van 22,5/23 x 11/11,5 x 5 cm. Inpandig bevonden zich een bakstenen waterkelder **3B** en waterput **3C**, beide van dezelfde gele baksteen van 17 x 7,5/8 x 4 cm. Er werden resten gevonden van een baksteenvloer **3D** van dezelfde steen als 3A. De waterput was gebouwd op een grote houten ton met dichte bodem en werd dus net als de waterkelder gevoed met hemelwater vanaf de dakgoot. Helaas leverde het dendrochronologisch onderzoek van de waterton geen datering op.

Uit de insteek van 3A komt slechts 1 potscherf, van een faience bord uit de tweede helft van de 17de of begin 18de eeuw. De fundering, waterkelder en waterput zullen wel de resten zijn van de eerste bouwphase van dit gebouw uit het midden van de 18de eeuw, zoals afgebeeld op de kaart van Albert van Panders uit 1765 (*Afb. 20*).

Afb. 19 Resten van sociëteitsgebouw Vriendschap en Eendragt, ca. 1750: a-b waterput 3C en waterkelder 3B, met c. vloerrest 3D, vanuit het oosten; d. de grote waterton van 3C, uit het westen

Tussen het puin van de afbraak van deze eerste bouwphase zijn veel afvalresten aangetroffen, te dateren in de eerste driekwart van de 19de eeuw. Het gaat om de demping (**4B**) van de waterput 3C en om puinlaag **4D**. Er is ook een partij puin **4C** gevonden bovenin de demping van sloot 2B. Dit deel van de gedempte sloot van het Leprozenhuis blijkt vóór 1832 (omstreeks 1806?) bij het erf van Kad.E292 te zijn gevoegd. Kennelijk is hier in 1880 nog een depressie aanwezig die met het puin is opgevuld.

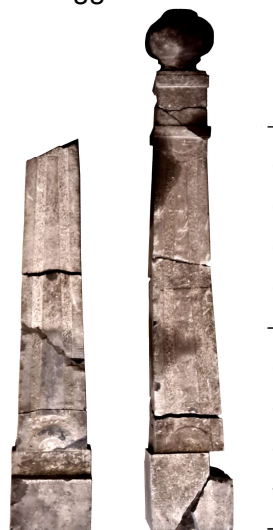

Afb. 19e Resten van koffiehuis Houtlust vanuit het oosten linksvoor en middenachter muurwerk 5A en rechts de tussenmuur 5B. Ze stonden op resten van het 18de-eeuwse gebouw (vergelijk afb. 19a vanaf hetzelfde standpunt)

Op dezelfde plek is het pand herbouwd, met ondiepe funderingen (**5A**) die deels bovenop de funderingsresten van 3A stonden en deels op de gedempte waterkelder 3B en waterput 3C. Het opgaand werk van 5A had éénsteens buitenmuren. Een tussenmuur **5B** scheidde een klein vertrek in de zuidwesthoek af, wellicht voor een voorportaal of een garderobe. Dit zijn de resten van de herbouw van De Eendragt rond 1880/1882 als het koffiehuis dat kort erna de naam Houtlust kreeg. Ook van deze bouwphase zijn maar schaarse resten terug gevonden, als gevolg van de latere bouwactiviteiten. Op de plattegrond van de opgraving (*Afb. 17*) is de tekening aangevuld met de contouren van het destijds bestaande pand, zoals ingemeten op de bouwtekening van De Houtlust uit 1932.

Natuurstenen pilaren

In een kuil in de zuidwesthoek van het terrein werden twee identieke grijze hardstenen pilaren gevonden, in veel stukken gebroken (*Afb. 21*). Ze zijn gelijkvormig, vierzijdig en iets versmallend naar boven met een ui-vormige bekroning. Het meest complete exemplaar is 1,35 meter hoog maar het puntje ontbreekt. Ze zijn wellicht 18de- of 19de-eeuws. Ze doen denken aan hekpalen maar de ogen voor bevestiging van een ketting ontbreken en er zijn geen sporen van een verbindingstang of iets dergelijks. Het onderste deel heeft aan een zijde een inkeping voor bevestiging aan een liggende balk.

Afb. 20 De vondst van twee hardstenen pilaren in kuil 5/6B (23KESW13-14) (maatstok 1 meter hoog)

5 Het archeologische vondstmateriaal

Peter Bitter en Rob Roedema

Inleiding

Het is gangbaar om opgegraven sporen te dateren aan de hand van de daarin aangetroffen potscherven en ander materiaal. Daarin schuilt echter het risico dat de betreffende voorwerpen al veel eerder kunnen zijn gebroken en de scherven via omzwervingen dus veel later in de sporen zijn beland, bijvoorbeeld bij het vergraven van oudere grondlagen en sporen. Dit noemt men 'opspit'. Dit maakt het dateren van sommige sporen zo lastig dat er slechts globale dateringen aan gegeven kunnen worden.

De vondsten zijn per spoor geïnterpreteerd in de Vondstenlijst – zie Bijlage 2.

Het serviesgoed wordt beschreven met de typologische codes van het 'Deventer Systeem'.³¹ Ze worden geïnterpreteerd met een code bestaand uit: een lettercode voor materiaal, een drielettercode voor hoofdvorm, een cijfer voor specifieke vormen en eventueel een letter voor een aanvullende aanduiding (*Tabel A* en *Tabel B*).

Andere afkortingen zijn: fr fragment, rfr randfragment, wfr wandfragment, bfr bodemfragment. De dateringen worden aangeduid als jaartal of per eeuw (cijfer), halve eeuw (hoofdletter A of B) of kwart eeuw (kleine letter a, b, c of d).

code	omschrijving
s1	steengoed 1 (zonder glazuur/engobe)
s2	steengoed 2 (met glazuur/engobe)
pi	Pingsdorf-type aardewerk
wm	wit maaslands aardewerk
kp	kogelpotaardewerk
r	rood aardewerk
w	wit aardewerk

code	omschrijving
m	majolica uit de Nederlanden
f	faïence uit de Nederlanden
p	Aziatisch porselein
ep	Europees porselein
iw	industriële wit aardewerk
gl	glas

Tabel A Codering van hier beschreven soorten keramiek en glas in het Deventer Systeem

code	hoofdvorm
bek	beker
bla	blaker
blo	bloempot
bor	bord
bot	botervloot
dek	deksel
fle	fles

code	hoofdvorm
gra	grape
kan	kan
kap	kachelpan
kar	karaf
kel	kelkglas
kfm	komfoor
kni	knikker

code	hoofdvorm
kog	kogelpot
kom	kom
kop	kop
lek	lekschaal
oli	olielamp
pis	pispot
plo	ploischotel

code	hoofdvorm
pot	pot
sch	schaal
tes	(vuur-)test
the	theepot
vaa	vaas
zal	zalfpot

Tabel B Codering van hier beschreven hoofdvormen van keramiek en glas in het Deventer Systeem

Bijgaand staan in de tabellen de tellijsten van keramiek en glaswerk uit de afval- en puinsporen **4B**, **4C** en **4D** (*Tabel C*). In Alkmaar worden de gevonden potscherven eerst gepuzzeld en dan pas geïnterpreteerd en beschreven. Scherven van (hoogst waarschijnlijk) dezelfde pot worden vervolgens geteld als één object. De afkorting MAE staat voor Maximum Aantal Exemplaren in het vondstcomplex zoals geteld na het puzzelen van de scherven.

De tellijst geeft achtereenvolgens een kleine typetekening, een typenummer met eventueel korte toelichting, aantallen (MAE) en een dateringsbalk voor de vondsten. Er is onderscheid gemaakt tussen objecten waarvan meer dan de helft nog is gevonden (zwarte dateringsbalk) en die welke slechts fragmentarisch zijn bewaard (grijze dateringsbalk)

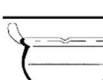
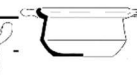
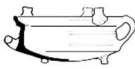
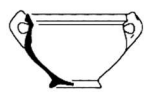
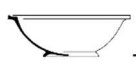
³¹ Een toelichting op soorten keramiek en glaswerk in Alkmaar van de 14de tot de 19de eeuw: Bitter 2022 hst.6 en 10.

Vondsten van 'Vriendschap en Eendragt'

Er zijn veel afvalresten gevonden tussen het puin van het eerste bakstenen pand ter plekke (*Tabel C*). In 1832 was dit pand in eigendom van de leden van de sociëteit 'Vriendschap en Eendragt', later verkort tot alleen 'De Eendragt'. De vondsten wijzen op een samenhang met de afbraak van dit pandje ten behoeve van nieuwbouw van koffiehuis 'Houtlust' in 1880/1882. Dat geldt in de eerste plaats voor de demping van de waterkelder 3B en de waterput 3C met as en huisafval (sporen **4A** en **4B**). Huisafval is ook gedumpt als een laag (**4C**) bovenop de dan allang gedempte sloot van het Leprozenhuis. Tenslotte is veel afval ook beland tussen het slooppuin binnen het pand (spoor **4D**).

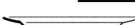
Tellijst: 4B demping waterput (23KESW21-23), 4C puinlaag op gedempte sloot (23KESW5), 4D puinsporen (23KESW3-4-7-18-19)

blad 1 van 3

	type	4B	4C	4D	Totaal	1700	1750	1800	1850	1900
<i>mineraalwaterfles</i>	s2-fle-?	6	9	32	47					
	s2-kan-?	4	..	1	5					
	s2-kni	..	..	1	1					
	r-blo-4	6	..	11	17					
	r-blo-?	10	2	1	13					
<i>Nederrijns</i>	r-bor-?	..	1	1	2					
	r-dek-16	1	..	..	1					
	r-dek-?	..	..	2	2					
	r-gra-?	1	..	..	1					
	r-kan-5	..	..	1	1					
	r-kap-1	..	1	..	1					
	r-kap-2	..	1	1	2					
	r-kap-3	..	1	..	1					
<i>BOZ</i>	r-kap-?	..	..	4	4					
	r-kmf-14	1	..	1	2					
<i>gemarmerd slib</i>	r-kom-1	1	..	..	1					
<i>ringeloor SSS</i>	r-kom-1	..	..	1	1					
<i>melkteil BOZ</i>	r-kom-?	..	1	..	1					
<i>zwart glazuur</i>	r-kom-?	..	1	..	1					
<i>ringeloor slingerlijn</i>	r-kop-4	..	1	..	1					
	r-kop-4	2	..	1	3					
<i>ringeloor slingerlijn</i>	r-lek-2	1	..	..	1					
	r-pot-2	1	..	..	1					
	r-pot-2	2	1	..	3					
<i>donkerbruin</i>	r-pot-2	..	..	1	1					
	r-pot-59	..	..	1	1					
	r-tes-2	..	..	1	1					
	r-tes-2	1	1	..	2					
	r-tes-?	..	..	1	1					
	r-zal-1	..	..	1	1					
	r-?	18	15	13	46					
	w-gra-?	1	..	..	1					
	w-kan-?	..	1	..	1					
	w-kmf-11	..	..	1	1					
<i>Nederrijns</i>	w-kom-	..	..	1	1					
	w-kom-12	..	1	..	1					
	w-pis-?	..	..	1	1					
	w-zal-1	1	..	..	1					
	w-?	12	..	6	18					

Tabel C blad 1 van 3: Tellijst van keramiekvondsten uit sporen 4B, 4C en 4D, gedumpt circa 1880

Tellijst: 4B demping waterput (23KESW21-23), 4C puinlaag op gedempte sloot (23KESW5), 4D puinsporen (23KESW3-4-7-18-19)

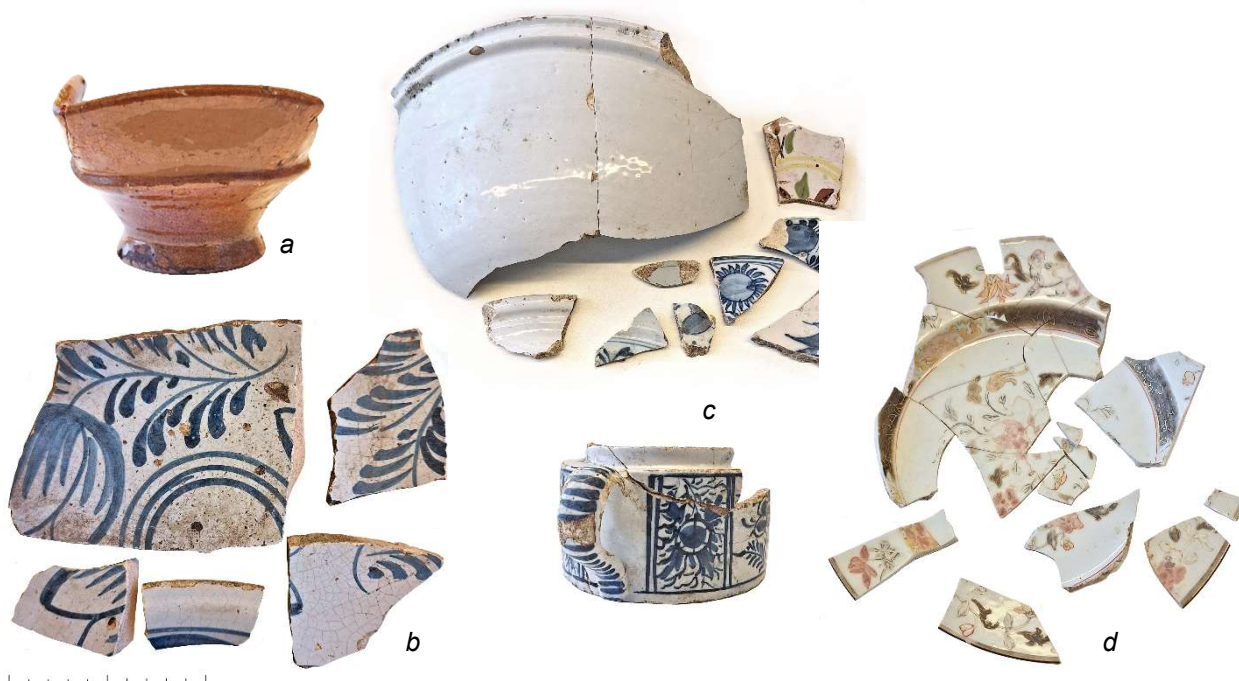
blad 2 van 3	type	4B	4C	4D	Totaal	1700	1750	1800	1850	1900
<i>blauw-wit Friesland?</i>	m-bor-?	..	..	8	8					
<i>polychroom floraal</i>	f-bor-3/5	..	..	1	1					
 <i>wit</i>	f-bor-19	..	..	1	1					
	f-bor-?	2	..	7	9					
 <i>wit</i>	f-bor-?	1	..	..	1					
 <i>blauw-wit floraal</i>	f-bot-1	..	..	1	1					
	f-kom-2	..	1	1	2					
	f-pis-?	..	..	1	1					
	f-?	1	..	..	1					
 <i>schoteltje capucijner</i>	p-bor-1	1	..	1	2					
 <i>famille rose</i>	p-bor-5	..	..	1	1					
	p-bor-?	..	1	..	1					
	kraakporselein	..	..	3	3	<<				
<i>Worcester blauw-wit</i>	ep-kop/kom?	..	..	1	1					
<i>schoteltje wit</i>	ep-bor-?	..	..	1	1					
creamware:										
 <i>blank</i>	iw-bor-2	..	..	1	1					
	iw-?	1	..	2	3					
witgoed:										
 <i>wit</i>	iw-blo-1	..	..	1	1					
 <i>wit</i>	iw-blo-4	..	1	..	1					
	iw-bor-4	..	..	1	1					
 <i>wit</i>	iw-bor-4	..	1	1	2					
 <i>wit</i>	iw-bor-5	..	..	1	1					
 <i>boogjesrand, wit</i>	iw-bor-36	1	..	..	1					
<i>transfer Willowdecor?</i>	iw-bor-?	..	..	1	1					
<i>wit</i>	iw-bor-?	16	3	4	23					
<i>polychroom</i>	iw-bor-?	1	..	..	1					
 <i>transferprint</i>	iw-kom-1	1	..	..	1					
 <i>parelrand, wit</i>	iw-kom-4	..	..	3	3					
<i>Regout, wit</i>	iw-kom-?	..	..	1	1					
<i>transferprint</i>	iw-kop-?	1	..	..	1					
 <i>wit</i>	iw-kop-?	..	1	..	1					
 <i>wit</i>	iw-pis-2	..	..	1	1					
 <i>ovaal, wit</i>	iw-sch-1	..	1	..	1					
 <i>wit</i>	iw-zal-1	..	2	..	2					
<i>wit</i>	iw-the-?	..	..	1	1					
	iw-?	..	3	..	3					

Tabel C blad 2 van 3: Tellijst van keramiekvondsten uit sporen 4B, 4C en 4D, gedumpt circa 1880

Tellijst: 4B demping waterput (23KESW21-23), 4C puinlaag op gedempte sloot (23KESW5), 4D puinsporen (23KESW3-4-7-18-19)

blad 3 van 3	type	4B	4C	4D	Totaal	1700	1750	1800	1850	1900
	kleurloos gl-bek-?	..	..	1	1					
	kleurloos gl-bek-6	..	1	..	1					
	kleurloos gl-bek-26	..	1	1	2					
	voetbeker, kleurloos gl-bek-?	..	1	1	2					
	kleurloos gl-kel-2	..	..	1	1					
	kleurloos gl-kel-2/23	..	1	..	1					
	kleurloos gl-kel-39	..	..	1	1					
	kleurloos gl-kel-77	..	1	..	1					
	kleurloos gl-kan-13	..	..	1	1					
	kleurloos gl-kar-?	..	1	..	1					
	groen, bolles gl-fle-?	..	..	2	2					
	wijnfles groen, cilindrisch gl-fle-?	..	2	6	8					
	wijnfles groen gl-fle-?	..	..	1	1					
	medicijn/parfumfles kleurloos gl-fle-14	..	..	1	1					
	medicijn/parfumfles kleurloos gl-fle-14	..	..	1	1					
	opaline wit gl-vaa-?	..	..	1	1					
kleipijpen:										
	grof trechtervorm ketelroos	..	..	1	1					
	grof ovoïde ketelroos	..	..	4	4					
	ovoïde Gouds	7	5	6	18					
	grote ovoïde Gouds	4	..	3	7					
	rondbodem	..	1	..	1					
	rondbodem bol kopje	..	..	1	1					
porseleinen pijpen:										
	'Stummel'	1	..	..	1					

Tabel C blad 3 van 3: Tellijst van glaswerk en rookgerei uit sporen 4B, 4C en 4D, gedumpt circa 1880

Afb.22 Keramiekfragmenten uit ca. 1750-1800 in puinlaag 4D: a. rood aardewerken vuurtest r-tes-2, b. majolica borden, c. Nederlandse faience kom f-kom-2, pispot, borden en botervloot f-bot-1, d porseleinen bord p-bor-5 Chinees imari (b 23KESW3, acd 23KESW4). Schaal ca. 1:4

De vondsten omvatten niet alleen servies dat is weg geworpen bij het uitruimen van het gebouw vlak voor de afbraak rond 1880. Er zijn ook enkele oudere vondsten, teruggaand op de tweede helft van de 18de eeuw. Ze zitten vooral tussen het vondstmateriaal in het slooppuin **4D** (*Afb.22, cat. 1-2*). Wellicht zijn bij het grondverzet in 1880 ook een of meerdere oudere afvalkuilen meegenomen.

Het gaat in elk geval om fragmenten van een paar rood aardewerken borden en vuurtestjes, een wit aardewerken kom, 11 stuks faience en 4 stuks porselein. Daarvan is een tafelbord (p-bor-5) van Chinees porselein vermeldenswaard – het is een vrij kostbaar stuk geweest, beschilderd in de stijl ‘famille rose’ (zie *cat.nr.2*).

Het merendeel van het vondstcomplex kan in het tweede of derde kwart van de 19de eeuw worden gedateerd. Het serviesgoed van faience en porselein is dan vervangen door industrieel vervaardigde keramiek, hoofdzakelijk van Engelse makelij. Dit vondstcomplex is wat verrassend van samenstelling (*Tabel D*). Bij een pleziertuin van een sociëteit zou men veel drinkgerei verwachten, maar vreemd genoeg is koffie-/theeservies vrijwel afwezig.

materiaalkeuze servies: ca 1750 - 1880 servies resten in sporen 4B 4C 4D										
materiaal	drinkgerei	opslag	keukengerei	tafelservies	vuur	speelgoed	pispot	zalfpot	overige	Totaal
s2	..	52	..	..	..	1	..	..	..	53
r	..	7	17	10	4	..	..	2	30	70
w	..	1	2	2	..	..	1	1	..	7
m	..	..	..	8	..	..	..	..	..	8
f	..	..	..	15	..	..	1	..	..	16
p	2	..	..	2	..	..	..	..	..	4
iw creamw	..	..	..	4	..	..	..	..	..	4
iw witg	2	..	..	26	..	..	1	2	2	33
ep	1	..	..	..	..	..	..	..	..	1
Totaal	5	60	19	67	4	1	3	5	32	196
gl	12	12	..	..	..	..	..	..	3	27

Tabel D Materiaalkeuze voor serviesgoed uit de sporen 4B, 4C en 4D. Het gaat om:

drinkgerei: bor (schoteltje), kop(je), gl-bek, gl-kei, gl-kan, gl-kar

opslag: fle, kan, pot

keukengerei: dek, kap, kmf, lek

tafelservies: bord (tafelbord), bot, kom, (r- en w-) kop (papkom), sch

vuur: tes

speelgoed:: kni

overige: blo, gl-fle (medicijn/parfum), gl-vaa

Afb.23 Enkele scherven van Duitse steengoed mineraalwaterflessen uit: a. demping 4B van waterput 4B, b. puinlaag 4C op sloot 2B en c. puinlaag 4D in huis 3A. Schaal ca 1:4. Inzet: stempel van bron

Afb.24 Enkele scherven rood aardewerk: a. bloempotten uit demping 4B van waterput 3C (23KESW23), b. potten r-pot-59 en c. kachelpannen uit puinlaag 4D in huis 3A (23KESW4). Circa 1:4

Wel zijn er talrijke fragmenten van mineraalwaterflessen van Duits steengoed: maar liefst 47 MAE, een vijfde van alle vondsten (Afb.23).

Verder zijn er veel bloempotten, een paar voorraadpotten en wat kookgerei van rood aardewerk. De scherven van diverse kachelpannen wijzen op de aanwezigheid van een keukenfornuis (Afb.24).

Het meeste serviesgoed bestaat uit tafelgerei zoals borden en kommen. Het is overwegend van de goedkoopste soort industrieel aardewerk, onversierd blank 'witgoed', met slechts een paar exemplaren van luxer witgoed dat is versierd met transferprints (Afb.25). Ook zijn er nog borden van goedkope majolica uit Friesland (Afb.26), waaronder een scherv van een tekstbord waarvan het handschrift waarschijnlijk kan worden geïdentificeerd met de Makkumer plateelschilder Jacobus ten Zweege of diens zoon Willem (werkzaam in 1839-1868 en 1853-1890).³²

Afb.25 Scherven van industrieel wit aardewerk, vrijwel alles onversierd witgoed met slechts een paar met blauwe transferprint, uit: a. spoor 4A (23KESW23), b. spoor 4B (23KESW5), c uit 4D (23KESW4 en -3). Circa 1:4

Afb.26 Scherven van 19de-eeuwse borden van Friese majolica, uit spoor 4D (23KESW4). Circa 1:4
Afb.27 Boven- en onderzijde van een tinnen theelepeltje uit spoor 4C (23KESW5). Schaal 1:2

³² Een fragment m-bor-? met mangaan paarse tekst, toe te schrijven aan plateelschilder Jacobus ten Zweege werkzaam bij Tichelaar in Makkum in 1839-1868, of aan diens zoon Willem in 1853-1890 (Tichelaar 2004, 184-205 – vergelijk afb. p.194).

a

b

Afb.28 Glaswerk opgegraven in:
a. puinlaag 4C aan de zuidkant van gebouw 3A (23KESW5) en
b. puinlaag 4D inpandig (23KESW3 en -4).
Schaal 1:4

a

b

Afb.29 Kleipijpen ca.1750-1880 uit: a. demping 4B van waterput 3A (23KESW22), b. puinlaag 4C ten zuiden van huis 3A (23KESW5), c puinlaag 4D inpandig (23KESW4); inzet: scherv van 19de-eeuwse porseleinen pijp met opschrift, uit 4B (23KESW22) Schaal circa 1:3 (inzet niet op schaal)

c

Afb.29d Pijp met grote ovoïde ketel, hielmerk 69 gekroond (Duco 2003: 1815-1893/95), met potlood tekst op de ene zijde W.D.J en andere zijde onleesbaar (puinlaag 4D 23KESW4). Ware grootte

De vondsten zijn, met uitzondering van de talrijke mineraalwaterflessen, allesbehalve kenmerkend voor een luxe uitspanning als een buitenverblijf voor leden van de sociëteit. We zouden dan behalve tafelservies veel meer koffie-/theeservies verwachten dan het handjevol

in dit vondstcomplex. Het enige restant van bestek is voorts een simpel tinnen theelepeltje (Afb.27). Ook de hoeveelheid glaswerk is opmerkelijk gering in aantal (Afb.28). Er zijn slechts enkele kleipijpen gevonden, zij het nog wel van goede Goudse kwaliteit (Afb.29). Er is ook een klein scherfje van een porseleinen pijp met (incompleet) opschrift.

Met uitzondering van de partij mineraalwaterflessen, lijkt het vondstcomplex nog het meest op huisraad van een weinig bemiddeld huishouden. Een groot deel van de vondsten kan wellicht worden toegeschreven worden aan de tuindersfamilie Keysper, die vermoedelijk als huurders het sociëteitsgebouw bewoonden, of aan hun opvolgers. Veel vondsten kunnen immers dateren van na 1844, toen het gebouw werd geveild. Er is geen informatie achterhaald over de bewoners tussen 1844 en 1880.

In dit beeld past ook het grote aantal bloempotten van rood aardewerk en een paar bloempotten van witgoed, de steengoed knikker van een van de kinderen, of de pispotten die immers bestemd waren voor gebruik 's nachts naast het bed.

Daarnaast is het ook nog denkbaar dat de sociëteit rond 1844 het luxe serviesgoed heeft meegenomen toen ze verhuisden naar de nieuwe locatie van Jan Nicolaas Agricola in de Oude Doelen.

6 Samenvatting en conclusies

Bij het proefsleuvenonderzoek zijn geen resten meer aangetroffen van het Leprozenhuis. Het gebouw uit 1590 stond meer zuidelijk van de onderzoekslocatie. Bovendien is het terrein in de 19de eeuw afgegraven en met andere grond aangevuld, vermoedelijk als gevolg van bosbouw. Er kunnen zich nog resten van het Leprozenhuis bevinden tussen de bomen ten zuiden van het onderzoeksterrein – al zullen die dan ook sterk verstoord zijn door de bosaanplant.

In de proefsleuf werd de noordelijke erfsloot van het terrein van de Leprozen aangesneden. Deze was geheel dichtgeslibd en naderhand opnieuw uitgegraven, mogelijk bij de herbouw van 1590. Aan de kant van de lepralijders was er aanvankelijk nog een extra afrastering van vlechtwerk langs geplaatst.

Een 'bijvangst' waren nog enkele resten van het sociëteitsgebouw 'Vriendschap en Eendragt', dat in 1844 door de sociëteit is verlaten en in 1880/1882 is overbouwd door het café Houtlust.

Tussen de resten van de afbraak van het sociëteitsgebouw in 1880 is een vondstcomplex verzameld van huisraad van omstreeks het midden van de 19de eeuw, vermengd met wat ouder materiaal. Het vondstcomplex bestaat vermoedelijk vooral uit huisafval van de tuinder die het huis met zijn gezin bewoonde.

Door de vele verstoringen van de ondergrond is er geen aanleiding voor een archeologisch vervolgonderzoek voorafgaand aan de nieuwbouw.

Literatuur:

Bitter, P. (red.), 2022: *Zeven eeuwen wonen, werken en winkelen in de Langestraat van Alkmaar. Archeologisch en bouwhistorisch onderzoek bij Langestraat 16-18, 64-66 en 52-62 in 2000, 2001 en 2015*, Alkmaar (Rapporten over de Alkmaarse Monumenten en Archeologie 25).

Duco, D.H., 2003: *Merken en merkenrecht van de pijpenmakers in Gouda*, Amsterdam.

Fasel, W.A., z.j. *Kroniek: Alkmaar en zijn geschiedenissen, kroniek van 1600-1813*, Alkmaar.

Janssen, A.V., 2007: *De Alkmaarder Hout. Vier eeuwen met liefde in de Alkmaarder Hout*, Alkmaar.

Jong, N. de, 2022: *Korte geschiedenis Leprozenhuis*, interne notitie vooronderzoek 19-10-2022

Puis, J., 2013: *De Nederlandse tegel. Decors en benamingen/ The Dutch tile. Designs and names 1570-1930*, Leiden (herziene 3de druk; 1e druk 1998).

Raad, H. de, 2012: De Alkmaarder Hout 'daer elck zijn vreughde vind', in: G. de Reus, H. de Raad & N. de Jong (red.), *Alkmaars groene verleden*, Alkmaar (gelegenheidsuitgave Open Monumenten Dag), 13-41.

Tichelaar, P.J., 2004: *Tichelaar Makkum 1700-1876*, Leiden (Fries Aardewerk III).

Vis, J., 2007: Geestmeesters en gasthuizen, in: J. Vis, P. Bitter, H. Kaptein e.a., *Geschiedenis van Alkmaar*, Zwolle, 146-168.

23KESW stratigrafische matrix

1932	6A terrasmuur s1007 (1935/1958) 6B betonnen heipalen s1012 van Z-gevel (1960) 6C betonnen keldervloer Kennemerstraatweg 14		
	5/6A laag donkerbruin zand s1023 (V10: 19A) s1043 (V20: 18/19), op 3/5E 5/6B kuil, natuurst. fragm s1032 (V13 V14: 19/20a), door 3/5E 5/6C kuilen dbr zand s1029 s1030 5/6D boomkuil s1031 (V12: 17/18)		
1880/1882	Houtlust (E292) 5A 2de fase muren s1035 s1009 s1040 s1044 over 3A-3C R18x8,5x4 cm en OR/R 20x5x10x4,5 cm 5B tussenmuur s1045 vlijlaag		
sloop van De Eendragt	4D puinsporen s1010 s1024 (V7: 19bc) s1037 s1038 (V3 V4: 18B/19; V17: 19A) s1040 s1041 (V18 19: 19A) 4A demping waterkelder 3B met geel zand (V26: 18B) 4B demping van put s1042: aslagen s1046 (V22 19bc) op s1047 (V21 19bc), op puin s1048 (V23: 18/19) 4C puinlaag op gedempte sloot 3E (V5 19bc)		
	3E demping van sloot 2B (ca 1806?) 3/5F laag bruin/donkerbruin/donkergeel zand s1028 (V11: 19) s1034 (V16: 17B), opgebracht na afgraven van laag 0C tot bijna op veenlaag 0B		
	Vriendschap en Eendragt (E292) 3A 1ste fase muren s1036A s1009 (onderlaag) R/G 22,5/23x11/11,5x5 (insteek V8 17B/18a) 3D baksteenvloer s1049, sluit aan op 3B 3B waterkelder s1036B G17x7,5/8x4, demping 4B 3C waterput s1042 G17x8x4 inst (V24: 18/19), duigen ton M25, demping 4A		
	2B sloot s1006, nieuw uitgegraven door 2A, demping 4D 2/5C ingegraven palen (hek?) s1008 s1015 s1025, noordkant van sloot 1B/2B 2/5D paalsporen s1001-1004 Zkant sloot (inst V2: 11/13)		
1590	2A ophoging donkerbruin zand, over 1B en 1C 2/5E palen s1011 en s1019		
	1B sloot s1006, dicht geslibd met gelaagde bruine klei / geel zand 1C standgreppel met staakjes vlechtwerk hek, met bleekgeel zand s1005, onder 2B		
1300	1A akker? lichtgrijs zand met schepsteken s1021 (V1: 14de)		
	0C geelwit stuifzandlaagje s1020 s1027 s1039, op veen 0B		
	0B Veenpakket s1033 s1000 M15, 0,6 m-NAP tot 1,1 m-NAP, op 0A 0A grijze kleilaag 10 cm overgaand westwaarts in dunne laagjes klei-zand-klei s1013 s1016 s1017 s1018, circa 1,0/1,1 m-NAP, op geel zand		

Tabel E Stratigrafische matrix van sporen uit het onderzoek 2023 Kennemerstraatweg (23KESW)

Bijlage 1 Stratigrafische matrix en beschrijving van de sporen (23KESW)

Peter Bitter

De bijgaande stratigrafische matrix geeft een overzicht van de sporen en hun dateringen (tabel E).

De sporen zijn in dit rapport voorzien van een **spoorcode**, samengesteld door het periodenummer te combineren met een letter. Als de periode niet duidelijk is, worden de mogelijke periodenummers genoteerd.

De dateringen zijn herleid uit de stratigrafische volgorde van de sporen (afdekkingen, oversnijdingen, bouwnaden; deze worden hieronder toegelicht) en uit keramiekdateringen en baksteensoorten (zie de vondstenlijst in bijlage 2). Slechts één waterput kon dendrochronologisch worden gedateerd (zie bijlage 4).

Er wordt verwezen naar de **spoornummers** (vooraafgegaan door een s) waarmee de sporen op de veldtekeningen zijn geadministreerd. De '**vondst- en monsternummers**' (vooraafgegaan door een V of M) zijn in het veld uitgedeeld voor zowel vondsten als monsternames en werden in één lijst doorgenummerd.

Natuurlijke ondergrond

-0A: afzettingen humeuze klei (s1013 s1016 s1017 s1018) met soms daarop wat wit stuifzand, onder veenlaag 0B; (begin van vernatting op het zand), in wp 1 een kleilaag ca 10 cm dik, in wp 2 en in wp4 twee laagjes samen 4 cm dik; onderkant in werkput 1 ca 1,0 m-NAP, werkput 2 ca 0,95 m-NAP, werkput 4 1,20 m-NAP.

-0B: veenlaag s1000 =s1033, fijnzandig, met verrommelde bovenzijde (diersporen?) op ca 0,7 m-NAP met plekken geelwit zand van bovenliggende duinzand s1020; gelaagd veen van 40-50 cm dik met verschillende oxidatieniveaus en onderin kleilaagje 0A; grondmonster M15 (pollen/AMS C-14).

-0C: laag geelwit stuifzand s1020 =1027=1039 op veenlaag s1000, bovenzijde vergraven soms tot op veenlaag, vaak nog 10-20 cm dik, in werkput 1 en 5 30-40 cm dik geel zand; na afgraving aangevuld met grond s1023 s1028 s1034.

Periode 1: circa 1300 – 1590

-1A: laag grijs zand s1021 op stuifzand s1020 op veenlaag s1000, met grijze schepsteken in geel zand; **V1 (14de eeuw)**.

-1B: sloot s1006A, door veenlaag 0B, in top veen 3 m breed, met bodem op 1,4 m-NAP, geheel dichtgeslibd met gelaagde bruine humeuze klei en dunne gele zandlensjes; sloot opnieuw uitgegraven als 2B.

-1C: standgreppel ca 40 cm breed met staakjes van vlechtwerk-afrastering, halve meter naast zuidelijke slootkant van 1B, gegraven in top veen en gevuld met geelwit zand, met bovenin kluiten grijs en geel zand, onder 2B.

Periode 2: circa 1590 – 1750

-2A: ophoging met donkerbruin zand, over 1B en 1C.

-2B: sloot s1006B, opnieuw door 2A uitgegraven versie van 1B, in O-profiel uitlopend naar 3,5 m breed, met erin bij de zuidelijke oever resten van planken beschoeiing? (HOMO M6, gedeselecteerd), gedempt met donkerbruin humeus zand 3E.

Periode 2/5: circa 1590 – 1932

-2/5C: paalsporen s1001 t/m s1004 tuinhek?, uittrekspoor gevuld met lichtgrijs zand,; in s1001 **V2 (11de/13de eeuw)**.

-2/5D: ingeheide palen s1008 s1015 s1025 beschoeiing of tuinhek langs Noordkant van sloot 1B/2B.

-2/5E: ingeheide paal s1011 en paalkuil s1019 met grijs zand erin, in vlak boven veenlaag.

Periode 3: circa 1750 - 1880

-3A: **muurwerk gebouw Vriendschap en Eendragt**: west-muur s1036A sluit aan op zuidmuur s1009, 2-steens gele baksteen soms oranje 22,5/23 x 11/11,5 x 5 cm, onderkant op 0,35 m-NAP, onder opgaand muurwerk uit latere fase 5A; insteek s1009 **V8 (tweede helft 17de/ begin 18de eeuw, of later)**

-3B: waterkeldertje s1036B samen met waterput s1042 inpandig tegen s1035, halfsteens gele ijsselsteen 17 x 7,5/8 x 4 cm, op houten vlonder van twee laagjes dunne latjes (1,5 cm dik, 5 cm breed) kruislings gelegd. Gedempt met grijs zand 4A.

-3C: waterput s1042, houten kuip met dichte bodem, diameter ca 1 meter, met aanzet voor bakstenen koepel van een mix van dezelfde steen als muur s1035 en ijsselsteentjes als s1036B. Dendrochronologisch houtmonster van 6 duigen **M25** (geen resultaat). Insteek **V24 (18de/19de eeuw)**. Gedempt met lagen as en puin 4B.

-3D: baksteenvloertje s1049, sluit aan op mangat van waterkelder 3B, sterk verzakt bij de waterput; baksteen als 3A.

-3E: demping van sloot fase 2 (2B) met donkerbruin humeus zand.

Periode 3/4: circa 1750 1882

-3/4F: laag s1028 s1034 opgebracht lichtbruin zand in kluiten met bijmenging lichtgeel zand, halve meter dik (herstel terrein na bosbouw?), over grootste deel van terrein, vrijwel vondstloos; **V11 (eerste helft 19de eeuw) V16 (tweede helft 17de eeuw)**, op restant van duinzand 0C, onder bovenlaag 5/6A.

Periode 4: circa 1880 / 1882

-4A: demping van waterkeldertje 3B s1036B, gedempt met grijs zand, uit demping **V26 (2de helft 18de eeuw, of later)**.

-4B: demping van waterput 3C: onderlaag demping met puin en delen van tongewelf van waterkelder op een laagje schoon grijs zand 5-15 cm dik **V23 (ca. 19de eeuw)**, daarop bruin zand **V22 (2de/3de kwart 19de eeuw)** bovenin aslaagjes **V21 (2de/3de kwart 19de eeuw)**.

-4C: puinlaag op demping 3E van sloot 2B, vermengd met donkerbruin humeus zand met puin en afval **V5 (2de/3de kwart 19de eeuw)**; met bij zuidelijke oever resten van planken (=beschoeiing?), dendrochronologisch houtmonster **M6** (slecht hout gedeselecteerd).

-4D: puinsporen s1010 s1037 **V3 V4 (18/19de eeuw), V7 (2de/3de kwart 19de eeuw)**, s1040 tegen muur s1009 **V18 V19 (eerste helft 19de eeuw)**.

Periode 5: circa 1880/82

-5A: **herbouw van huis ('Houtlust')**: west-muur s1035 sluit aan op s1009B, opgaand muurwerk 1-steens oranje/rood 20,5x10x4,5 cm vermengd met rood 18x8,5x4 cm, door twee vertandingen naar 2 -steens onderlaag, staat deels op oudere fundering 3A.

-5B: tussenmuur s1045 middenin huisje, slechts onderste laag van vertandingen 2-steens, onderkant 0,11 m-NAP, baksteen als 4C.

Periode 5/6: circa 1880 - 2019

-5/6A: bovenlaag donkerbruin zand s1023; **V10 (eerste helft 19de eeuw)**, op laag 3/4E.

-5/6B: ongeveer rechthoekige kuil s1032 in uiterste ZW hoek van werkput, ingegraven in laag **3/4E** en gevuld met hetzelfde zand; hierin begraven natuursteen fragmenten **V13 en V14 (19de eeuw? met opspit ouder aardewerk en 1 baksteen 26x12,5x6 cm)**.

-5/6C: ongeveer rechthoekige kuil s1029 en kleine kuil s1030 vol donkerbruin humeus zand en takjes (boomkuil/verwijderde begroeiing); in geelwit zand en top veen.

-5/6D: ovale boomkuil s1031 vol donkerbruin humeus zand en boomwortels, in geelwit zand en top veen, onderkant 0,9 m-NAP; **V12 (17de/18de eeuw, of later)**.

Periode 6: circa 1932 - 2019

-6A: ondiepe fundering s1007 over gedempte sloot 4C, hergebruikte bakstenen, moderne klinkers en modern cement (=muur van terras gebouwd tussen 1935 en 1958)

-6B: twee betonnen heipalen s1012 van 22x22 cm, van zuidgevel van pand Koekenbier (1964).

-6C: betonnen kelder van Kennemerstraatweg 14..

-6D: rechthoekig zandspoor s1022 in lagenpakket s1023 op ca 0,24 m-NAP, donkere randen mogelijk rest houten bekisting ?; vulling **V9 (20ste eeuw)**.

Bijlage 2 Vondstenlijst

Rob Roedema en Peter Bitter

De onderstaande vondstenlijst (*tabel G*) geeft een beschrijving van vondsten en monsters, geordend op de chronologische volgorde van de spoorcodes. Bijgaande tabel geeft een concordantie van de vondstnummers met de spoorcodes en de spoornummers (*tabel F*). De vondsten worden beschreven met de codes van het Classificatiesysteem voor Middeleeuws en Postmiddeleeuws keramiek en glas, ook bekend als het 'Deventer systeem'. Ze worden geïnventariseerd met een code bestaand uit: een lettercode voor materiaal, een drielettercode voor hoofdvorm, een cijfer voor specifieke vormen, eventueel een letter voor een aanvullende aanduiding (*tabel A* en *tabel B*). Andere afkortingen zijn: fr fragment, rfr randfragment, wfr wandfragment, bfr bodemfragment. De dateringen worden aangeduid als jaartal of per eeuw (cijfer), halve eeuw (hoofdletter A of B) of kwart eeuw (kleine letter a, b, c of d).

code	omschrijving
s1	steengoed 1 (zonder glazuur/engobe)
s2	steengoed 2 (met glazuur/engobe)
pi	Pingsdorf-type aardewerk
wm	wit maaslands aardewerk
kp	kogelpotaardewerk
r	rood aardewerk
w	wit aardewerk

code	omschrijving
m	majolica uit de Nederlanden
f	faïence uit de Nederlanden
p	Aziatisch porselein
ep	Europees porselein
iw	industrieel wit aardewerk
gl	glas

Tabel A Codering van hier beschreven soorten keramiek en glas in het Deventer Systeem

code	hoofdvorm
bek	beker
bla	blaker
blo	bloempot
bor	bord
bot	botervloot
dek	deksel
fle	fles

code	hoofdvorm
gra	grape
kan	kan
kap	kachelpan
kar	karaf
kel	kelkglas
kmf	komfoor
kni	knikker

code	hoofdvorm
kog	kogelpot
kom	kom
kop	kop
lek	lekschaal
oli	olielamp
pis	pispot
plo	plooihotel

code	hoofdvorm
pot	pot
sch	schaal
tes	(vuur-)test
the	theepot
vaa	vaas
zal	zalfpot

Tabel B Codering van hier beschreven hoofdvormen van keramiek en glas in het Deventer Systeem

Vnr 22KST	Spoorcode	Vnr 22KST	Spoorcode	Vnr 22KST	Spoorcode	Vnr 22KST	Spoorcode	Vnr 22KST	Spoorcode
1	6/7C	11	5/6E	23	3A	39	2/3E	49	5C-e
2	6/7C	12	4E	24	1A	40	3E	50	2D
3	6/7C	14	3C	25	3A	41	3E	51	1A
4	6/7C	15	3D	26	2A	42	7A	52	5C-a
5	3A	17	3A	27	3A	43	6-7C	52	5C-c
7	5/6E	18	3D	35	2B ca	44	7A	53	5C-d
8	4E	19	3D	36	7R	46	4G	54	5C-e
9	5/6E	21	3C	37	7E	48	5C-b	55	5C-e
10	3A	22	4B	38	2B				

Tabel F Concordantie van de vondstnummers met de spoorcodes

Spoorcode publ Vondst- omstandig- heden	Vnr 23KESW	Materiaal	Datering
1A	1	laag grijs zand s1021 op 0C, met grijze schepsteken in geel zand; V1	1 wfr rood sleets geen glazuur; 1 wfr kp-? rood baksel
2/5D	2	paalspoor s1001 tuinhek?, uittrekspoor gevuld met lichtgrijs zand, bij s1002 t/m s1004; V2	rfr wm-kan/pot? Andenne (geel baksel met rode insluitsels)
3A	8	fundering zuidkant huis s1009; insteek V8	1 bfr f-bor-? blauw-wit Wanli stijl
3C	24	waterput s1042; insteek V24.	1 bfr (6 scherven) r-blo-? standring
3C	25	waterput s1042, houten kuip met dichte bodem, dendrochronologisch houtmonster 6 duigen M25.	Dendro: geen resultaat
3/5E	11	laag s1028 opgebracht lichtbruin/grijs zand; V11; = s1034	1 wfr pi-? sterk verweerd; 1 wfr s2-kan-?; 1 rfr rood ND
3/5E	16	laag s1034 lichtbruin zand; V16; = s1028	pijpenkop dubbelconisch met dikke steel ongemerkt 17B
4A	26	demping van waterkeldertje 3B met grjs zand, uit demping V26	1 wfr r-bor-? Nederrijns 18de; 1 rfr f-kop-? blauw-wit 18B
4B-a	23	waterput s1042: demping met puin en afval tot net boven de bodem (onderin een laagje schoon grijs zand 5-15 cm dik); vnl delen van tongewelf van waterkelder s1036) V23	2 bfr en 2 wfr (10 scherven) s2-fle-? mineraalwaterfles (1x diameter 14 cm!), 1 wfr s2-kan-? bruin zoutglazuur gespikkeld; 6 rfr r-blo-4, 2 bfr en 8 wfr r-blo-?, 1 rfr r-dek-16 doofpotdeksel dubbele sluitrand, 1 bfr r-gra-? pootje beroet, 1 bfr r-kmf-14? ronde luchtgaten, poten en puntoren, 1 bfr 1 wfr r-kom-1 inw gemarmerd slib, 2 rfr r-kop-4 ringeloor slingerlijnen uitw, 1 rfr r-lek-2, 2 rfr r-pot-2, 1 compl r-pot-2 groot model 18B/19A (23KESW23-A: diam 33 h 30,5 cm inw donkerbruin loodglazuur, 2 vert oren op rand, gladde standring vrij hard baksel), 1 rfr r-tes-2, 1 wfr rood ringeloordecor (Friesland?), 10 fr rood kleine fragm; 2 rfr en 10 wfr (19 scherven) wit niet determineerbaar lichtgroen en bleekgeel glazuur 19de; 1 bfr f-bor-? wit; 1 rfr p-bor-1 schoteltje inw onderglazuur blauw en uitw capucijner 18de; 1 rfr iw-plo-? witgoed, 1 rfr iw-bor-? geperforeerde boogjesrand witgoed, 9 rfr en 6 wfr iw-bor-? witgoed blank, 1 rfr iw-bor-? polychroom rood en..floraal, 1 prof iw-kom-1 witgoed blauw transferprint floraal; <i>kleipijpen</i> : 2x ovoïde Gouds bijmerk 18B/19A (merk 2x gekruiste ankers Duco 2003 nr.326 1724-1862), 4x grote ovoïde ketel Gouds bijmerk 19de eeuw (merken; 2 gekroond Duco 2003 nr.940 1679-1925, 25 gekroond Duco 2003 nr.963 1715-1860, 30 gekroond Duco 2003 nr.968 1714-1885, 82 gekroond Duco 2003 nr.1024 (1734-1940)
4B-b	22	waterput s1042: bruin zand op de onderste puinlaag; V22	2 wfr s2-fle-? bruin zoutglazuur; 1 wfr rood; 1 bfr w-gra-? pootje inw lichtgeel; 1 wfr f-? blauw wit versleten; 1 wfr iw-? creamware, 1 rfr iw-kop-? witgoed blauwe transferprint; <i>kleipijpen</i> : 2x ovoïde ketels met Gouds bijmerk (1x hielmerk RT gekroond Duco 2003 nr.612 1768-1873 en steelverruwing bij ketel, 1x stippen op ketel en ketelmerk RT gekroond Duco nr.612 1768-1875); 1 rfr porseleinen pijpenkop randtekst 'Nere...'; 1 fr vensterglas groen, 1x bot
4B-c	21	waterput s1042: aslaagjes bovenin de demping; V21	3 wfr s2-? (2x bruin zoutglazuur, 1x blauw-grijs); 6 wfr rood (1 scherf past aan V17); 1 rfr w-zal-1 geheel geel loodglazuur; 2 rfr f-bor-? blauw-wit 18de; 1 rfr iw-bor-? witgoed, 1 wfr iw-? witgoed blauwe transferprint, 1 wfr wit; 1 bfr gl-kel-? schijfvormige voet afgeslepen pontil 19de; <i>kleipijp</i> : 3 ovoïde ketels Gouds bijmerk en hielmerk 52 gekroond Duco nr.993 1733-1897; 1 klein fragmentje tegel; 3 fr grijze plavuis; 3x bot; 4x spijker verroest; 1 steel tinnen theelep 5,5 cm lang
4C	5	puinlaag op gedempte sloot 2B, vermengd met donkerbruin humeus zand met puin en afval; V5	5 bfr en 4 wfr (6 scherven) s2-fle-? (1x blindmerk M in cirkel); 2 rfr r-blo-? ongeglaazurd, 1 rfr r-bor-? Nederrijns sliblaag, 1 rfr r-kap-1, 1 rfr r-kap-2 mangaanstreepje onder rand, 1 rfr r-kap-3 inw loodglazuur, 1 wfr r-kom-? zwart glazuur, 1 rfr r-kom-? 19de (bodem ontbreekt) groot diam 45 cm wschl melkteil met in rand opgenomen oren op de rand stempel BOZ (vgl identieke Goudse melkteil Van der Meulen/ Smeele 2012 afb.24.68), 1 prof r-kop-4 ringeloor slingerlijn uitw en gele slib inw, 1 rfr r-pot-2, 1 rfr r-tes-2 geheel loodglazuur, 3 bfr en 12 wfr rood; 1 rfr w-kmf-12 geheel groen glazuur 19de, 1 bfr (6 scherven) w-kan-? Gouda inw citroengeel uitw lichtgroen; 1 rfr f-kom-2 wit; (1 rfr p-bor-5 imari hoort bij 23KESW4), 1 rfr p-bor-? 18de; 1 prof iw-blo-4 (combinatie iw-blo-1 met voetschotel, diam 14 h 8 cm 3 banden met ribbels op buitenwand en één binnen op rand van schotel, Engeland), 1 rfr iw-bor-4 witgoed, 3 rfr iw-bor-?, 1 bfr iw-kop-? wit, 1 prof iw-sch-1 ovaal witgoed, 2 prof iw-zal-1 witgoed (1x diam 7 cm blindmerkje 3, 1x diam 8,5 cm blindmerkje 5), 3 wfr iw-;

Tabel G blad 1 van 3 Lijst van vondsten en monsters van de opgraving 2023 Kennemerstraatweg

Spoorcode publiek	Vondst-omstandigheden	Vnr 23KESW	Materiaal	Datering
4C	puin en afval V5 vervolg	5	1 prof gl-bek-6 gladwandig kleurloos 18/19, 1 bfr gl-bek-26 geribd kleurloos 18B/19A, 1 bfr gl-bek-? voetbeker kleurloos 19de eeuw, 1 fr gl-kel-2/23 kleruloos loodglas, 1 fr gl-kel-77 kleurloos gladwandige cuppa 19de, 2 bfr gl-fle-? groen cilindrisch 19de/20ste, 1bfr gl-kar-? kleurloos met pontilmerk; 1 brilleglas geslepen diam 3 cm; 1 tinnen theelepeltje 12 cm lang (verbreed steeleinde, spitsovale bak met korte spitse steelaanzet); <i>kleipijpen</i> : 5x ovoïde ketel met zijmerk op hiel 1739-1850 (1x Wapen Batavia Duco nr.24 1745-1864, 1x gekroonde 9 Duco 2003 nr.946 1713-1834/35, 3x gekroonde 52 Duco 993 1733-1897), 1x rond ketel met canneluren en knopvormige hiel ongemerkt 19bc; 1x tegel paars decor 'rechte winkelhaken' 18B/19A (23KESW5-A: 12,8x12,8x0,8 cm; Pluis A.01.12.62)	19bc
4D	pakket dbruin zand s1010 met puin en afval, bovenop slootdemping s1006 (demping nazakking?); V3 V4	3	2 bfr en 7 wfr s2-fle-? (1x opschrift 'GEORG.K... AHR... RHEINP...' = Georg Kreuzberg Ahrweiler Rhein Preussen); 1 wfr r-dek-? platte knop, 1 rfr r-kom-1 engobe en S-ringeloor op rand Friesland, 2 wfr rood; 1 bfr (5 scherven) m-bor-? blauw-wit palmtakken op vlak 19de, 3 bfr m-bor-? cirkel spiegel Friesland 19de; 1 fr p-bor-? capucijnergoed 18de; 1 rfr iw-bor-2 creamware 18d/19a; 1 tuit iw-the-? witgoed 19de; 1 bfr gl-bek-? voetbeker dikwandig kleurloos 19de, 1 bfr gl-kel-? dikwandig kleurloos 19de, 2 bfr en 2 rfr gl-fle-? groen cilindrisch 19de, 1 rfr gl-fle-? kleurloos 19d/20a; 1 fr polychrome wandtegel drietulp binnen accolades geel 125x125x7 mm 17d/18a; 1x rode plavuiz 12x12x2,5 zwart glazuur; 1 fr witmarmeren plavuiz dik 3,5 cm; (<i>opspit</i> : 1 steelfragment met aanzet ketel kleipijp biconisch hielmerk DD gekroond 1640-60)	18B/19
4D	pakket dbruin zand s1010 met puin en afval, bovenop slootdemping s1006 (demping nazakking?); V3 V4	4	1 rfr en 2 bfr en ca 16 wfr (26 scherven) s2-fle-? mineraalwater (1x onleesbaar blindstempel), 1x s2-kni-1 diam 12 mm; 2 rfr r-blo-4, 5bfr en 4 wfr r-blo-(4), 1 rfr r-bor-7/10 slibversierd 18B , 1 rfr r-kan-5 sterk gesleten rand, 1 rfr r-kap-2 mangaanstreepje onder rand, 2 rfr r-kap-? Bergen op Zoom, 1 wfr r-kap-? horizontaal oor, 1 rfr r-pot-2 met 2 vert worstoren en donkerbruin loodglazuur, 1 rfr r-pot-59, 1 prof r-tes-2, 1 bfr r-tes-? vierkant model met standing, 1 prof r-zal-1, 8 wfr rood; 1 rfr w-kmf-11 groen/geel ribbelrand, 1 rfr w-kom-? Nederrijns citroengeel loodglazuur met groene accenten sterk gesleten, 1 rfr w-pis-? donkergroen glazuur, 4 wfr wit; 3 wfr m-bor- blauw-wit (kleine fragm), 1 wfr m-bor-? mangaan paarse tekst; 1 rfr f-kom-2 wit zeer groot diam 34 cm, 1 rfr f-pis-? wit, 1 wfr f-bor-3/5 polychroom floraal 19de, 1 rfr en 6 wfr f-bor-? blauw-wit floraal, 1 prof f-bot-1 diam 11 cm blauw-wit vakverdeling met bloemen 18B gesleten;	18B/19
4D	pakket dbruin zand s1010 met puin en afval, bovenop slootdemping s1006 (demping nazakking?); V4 vervolg	4	1 wfr p-bor-? kraakporselein vakverdeling zeer grote schotel 17A, 2 wfr p-bor-? kraakporselein, 1 wfr p-bor-?, 1 prof p-bor-5 email familie rose bloemen, om de spiegel band met sgraffito, Yongzheng 18b ; 1 rfr iw-blo-1 witgoed horizontale banden, 1 prof iw-bor-4 witgoed (Regout?), 1 rfr iw-bor-4 witgoed, 1 rfr iw-bor-5 witgoed 19de, 3 bfr iw-bor-? witgoed, 2 rfr iw-kom-4 parelrandje witgoed 19A, 1 bfr iw-kom-? standing blindstempel ovaal Regout, 1 compl iw-pis-2 witgoed 19A (23KESW4-A : diam 19,5 h 13,5 cm vert lintoer ontbreekt, Regout?); 1 rfr ep-bor-? schoteltje, 1 wfr ep-kom/kop? Worcester 18de ; 1 bfr gl-bek-26 kleurloos 18B/19A, 1 bfr gl-kel/bek? voetbeker kleurloos pontilmerk 18de , 1 prof gl-kel-2 kleurloos 18de , 1 prof gl-kel-39 kleurloos 18de , 1 rfr gl-fle-? groen, 2 wfr gl-fle-? bolfles groen, 1 bfr gl-vaa-? wit opaline holle bodem pontil weg geslepen, 1 rfr en 1 gave gl-fle-14 medicijn/parfum, 1 prof gl-kan-13 kleurloos 19A;	18B/19
4D	pakket dbruin zand s1010 met puin en afval, bovenop slootdemping s1006 (demping nazakking?); V4 vervolg	4	<i>kleipijpen</i> : 1x grof ovoïde/trechter punthiel ketelroos 17d/18a, 3x ovoïde punthiel Gouds bijmerk ketelroos 18bc, 1x ovoïde ketelroos en andere zijde ketelmerk MOL gekroond (Duco nr.764 1692-1814), 6x ovoïde Gouds bijmerk 1739-19A (1x Wapen Batavia Duco nr.24 1745-1864, 1x gekroonde wijnton Duco nr.241 1671-1871, 1x 12 gekroond Duco nr.948 1715-1870, 2x 52 gekroond Duco nr.993 1733-1897, 1x gekroond cijfer onleesbaar), 3x ovoïde grootkop 19A Gouds bijmerk (hielmerk 1x scheepje Duco nr.318 1671-1940, 1x CK Duco nr.516 17737-1897, 1x CS gekroond Duco 583 1737-1805), 1x ovoïde grootkop 19A (met potlood op ketel in cursief schrift W D J, Gouds bijmerk, merk 52 gekroond Duco nr.993 1733-1897), 1x bolle kop steel doorlopend naar hiel met geprononceerde polijststrepen, 12 steelfragmenten (11x dun, 1x dik); 1 fr tegel witje dik 7 mm, 1 fr polychrome tegel 15 mm dik bloempot met kwartcirkelhoeken 1600-1640 (Pluis A.05.08.06); 1x musketkogel 15 mm lood	18B/19

Tabel G blad 2 van 3 Lijst van vondsten en monsters van de opgraving 2023 Kennemerstraatweg

Spoorcode publ Vondst- omstandig- heden		Vnr 23KE SW Materiaal		Datering
4D	bovenlaag bij sloot s1024 donkerbruin zand met wat puin en afval, V7	7	3 wfr s2-fle-? mineraalwater (1x deel stempel SELTZER met leeuw in cirkel); 1 rfr r-kmf-14, 1 rfr r-kom-1 ringeloor gespiegeld SSS-patroon op de want en gemarrmerbd slib inw Friesland?, 1 rfr r-blo-?, 3 wfr rood; 1 bfr m-bor-? blauw-wit Friesland 18/19; 1 wfr iw-bor-? creamware, 1 rfr iw-bor-? witgoed, 1 wfr iw-bor-? (3 scherven) witgoed blauw-wit mogelijk Willow decor, 1 rfr iw-kom-4 parelrand witgoed; 1 rfr gl-bek-? kleurloos; 1 ijzeren meslemmet 9,5 cm lang; 1 fr rode plavuis 3 cm dik wit slib met groen loodglazuur gesleten	19bc
4D	grote puinplek s1040 tegen muur s1009; V18	18	1 wfr s2-fle-? mineraalwaterfles; 1 fr m-bor-? polychroom 17de (klein fr); 1 fr f-bor-? (klein); 3 tegel fragmenten (1x polychroom, 1x mangaanpaars gesprenkeld geometrisch decor)	19
4D	puinbaan s1041, V19	19	1 fr s2-? blauw-grijs 18/19; 1 rfr r-dek-? groot formaat, 1 rfr r-kap/gra?, 1 rfr r-kop-4 slibversierd; 1 wfr en 1 oor wit groen glazuur; 1 rfr f-bor-19 wit 17d/18A; 1 bfr iw-? creamware 19A; 1 bfr en 1 wfr gl-fle-? groen; 2 wfr m-bor-? blauw-wit; 1 pijpensteelfragment dun; 1 fr tegel blauw-wit vogel in cirkel met hoekmeanders	19A
5/6A	laag s1023 opgebracht lichtbruin zand; V10 ; =s1028 s1034	10	1 wfr s2-fle-? mineraalwaterfles (18?); 1 bfr r-bor-3/r-dek fries, 1 rfr r-bor-? met gele stippen, 1 fr r-dek-? knop, 6 wfr rood; 1 wfr w-kop? donkergroen glazuur (16/17); 1 rfr f-bor-3 blauw-wit, 2 bfr f-bor-? blauw-wit floraal; 1 wfr gl-fle? kleurloos; <i>kleipijpen</i> : 1 pijpenkop dubbelconisch met punthielstuk 17d/18a, 1 ovoïde grootkop hielmerk komfoor gekroond Duco 2003 nr.213 1695-1846, 2 steelfragmenten; 2 fragm loodplaatjes (smeltrest?)	19(A)
5/6A	rechthoekig kuiltje s1043; V20	20	1x pijpensteel	18/19
5/6B	ongeveer rechthoekige kuil s1032; V13 en V14	13	1 rfr w-kom-9 Nederrijns lichtgele glazuur met groene accenten 18B, 1oortje rood; 2 dunne pijpensteelfragmenten; natuurstenen pilaar nummer één gebroken	
5/6B	ongeveer rechthoekige kuil s1032; V13 en V14	14	natuurstenen pilaar nummer twee gebroken	
5/6D	ovale boomkuil s1031; V12	12	1 rfr r-lek-?, 1 oortje rood, 1 fr stam van w-oli-? groen glazuur; 1 fr gl-fle-? groen; 1 fr vensterglas groen	17/18
6E	rechthoekig spoor s1022 met houten bekisting ?; vulling V9	9	recent huisafval 20ste eeuw	
X	aanleg vlak 1 (circa s1037); V17	17	wfr met oor s1-kan-? Siegburg 14/15; 1 rfr s2-pis/pot- Westerwald; 1 wfr rood donkerbruin glazuur 19de, 1 bfr f-bor-? blauw-wit floraal 18/19 Friesland?; 1 rfr hals gl-fle-? donkergroen vlakke lip 19de	15/19A

Tabel G blad 3 van 3 Lijst van vondsten en monsters van de opgraving 2023 Kennemerstraatweg

Bijlage 3 Dendrochronologisch onderzoek Kennemerstraatweg, Alkmaar

Petra Doeve, firma BAAC³³

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Gezaagde houtmonsters van bewoningsporen uit de nieuwe tijd zijn aangeboden voor dendrochronologisch onderzoek, met als doel de ouderdom van het hout en het kapjaar van de boom zo nauwkeurig mogelijk te bepalen. Het gaat om constructiehout (M6) en duigen van een kuip (M25). De houtvondsten zijn in 2023 opgegraven op de site Kennemerstraatweg-Alkmaar door Archeologisch Centrum Alkmaar (Archisnr. 5440984100, Projectcode 23KESW). Het dendrochronologisch onderzoek is verricht in opdracht van het Archeologisch Centrum gemeente Alkmaar en uitgevoerd door mevrouw P. Doeve (BAAC) op het dendrochronologisch laboratorium van BAAC in januari 2024.

1.2 Archivering

De rapportage en de meetgegevens zijn gearhiveerd op het Digital Collaboratory for Cultural Dendrochronology (DCCD) op DataverseNL onder projectcode P: 24.1002 (<https://dataverse.nl/dataverse/dccd>).³⁴ Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de internationale best practices op het terrein van de daterende dendrochronologie.³⁵

1.3 Dendrochronologie

De groei van bomen in de gematigde gebieden met seizoenen is een cyclische aangelegenheid met zichtbare jaarringen als gevolg. De aanwas van houtcellen onder de schors begint in het vroege voorjaar – of het einde van de winter – als de temperatuur stijgt en de sapstroom op gang komt. Aan het einde van het groeijaar valt de activiteit stil en vangt de rustperiode van de boom aan. De groeistop markeert het einde van de jaarring.

De dikte van de ring is afhankelijk van verschillende factoren gedurende het groeijaar. In natuurlijke bossen zijn met name klimaat, bodem en hydrologie sturend. Bomen van eenzelfde soort die gelijktijdig groeien in overeenkomstige omstandigheden vertonen als gevolg hiervan een sterk vergelijkbaar patroon van dikke en dunne jaarringen. Deze sequenties van overeenkomstige patronen zijn te verlengen terug in de tijd met bouwhistorisch en archeologisch hout. Als het jaarringenpatroon van nieuw onderzocht hout aansluit op de groeipatronen in de beschikbare referentiekalenders, kan de ouderdom van het hout worden achterhaald en in sommige gevallen ook de herkomst van de hout.

Geschikte houtsoorten voor dendrochronologische onderzoek zijn in Noordwest-Europa de soorten eik, es, beuk, iep, den, fijnspar of zilverspar (zie Jansma 2006, 23). Houtsoorten van wilg, els en hazelaar zijn niet geschikt.

³³ Deze bijlage is ook verschenen als brieffrapport: BAAC-project D-23.1002, januari 2024

³⁴ Doeve, Petra, 2024, "Dendrochronologisch onderzoek Alkmaar Kennemerstraatweg (BAAC project 23.1002)", <https://doi.org/10.34894/7P8ZQL>, DataverseNL, V1.

³⁵ Brewer & Jansma 2016.

2 Methode

2.1 Vooronderzoek en metingen

Houtmonsters van geschikte houtsoorten met voldoende jaarringen zijn met een dubbelzijdig scheermesje geprepareerd om de celstructuur zichtbaar te maken. De houtsoort is gedetermineerd op basis van de anatomische kenmerken.³⁶ De jaarringbreedten zijn microscopisch opgemeten met behulp van een dendrochronologische meettafel van SCIEM met een resolutie van 0,01 mm.³⁷ Als meerdere radialen aan één monster zijn gemeten, zijn deze gemiddeld tot één meetreeks

2.2 Groepering en datering

De jaarringpatronen van het onderzochte hout worden onderling met elkaar vergeleken om gelijkvormige jaarringpatronen te clusteren. Zodra twee metingen overeenkomen met een nagenoeg identiek groeipatroon (grenswaarden %PV ≥ 80 en $t \geq 10$) is dit een sterke aanwijzing dat het onderzochte hout eenzelfde boom representeert, waarvan meerdere balken en/of planken zijn gezaagd of gekleefd. De twee metingen worden gemiddeld tot een boomserie (T). Een sterke overeenkomst tussen metingen (grenswaarden %PV ≥ 68 en $t \geq 6,8$) wijst erop dat die betreffende bomen eenzelfde groeigebied en herkomst hebben gekend. Deze metingen worden gemiddeld tot een boomgroep (TG). Het vergelijken en groeperen van de meetreeksen vergroot de kans op een datering van het hout.

De geclusterde T's en TG' en de ongeclusterde meetreeksen zijn vergeleken met de referentiekalenders van BAAC met behulp van het dendrochronologisch softwareprogramma PAST5. De bij het dateren gebruikte variabelen zijn:

1. Student 's t-waarde (t) met een standaardisering volgens Hollstein³⁸;
2. Percentage van de Parallele Variatie (%PV, ook wel 'Gleichläufigkeit' genoemd) en bijbehorende significantie (P) op basis van het aantal overlappende jaarringen (OL).

De kwaliteit van de berekende chronologische posities van het onderzochte materiaal ten opzichte van de gebruikte referenties is visueel beoordeeld.

2.3 Kapjaar bepalen

Om het kapjaar op het jaar nauwkeurig vast te stellen, moet de bast of de wankant aanwezig zijn. De wankant is de laatst gegroeide jaarring van een complete zone spinthout direct onder de bast.

Als incompleet spinthout aanwezig is, kan het kapjaar met een kleine marge worden vastgesteld op basis van de spinthoutberekening. Diverse studies uit verschillende delen van Europa laten zien dat het aantal spinthoutringen bij eiken een relatieve constante is.³⁹ Bij deze schattingen zijn twee parameters belangrijk, namelijk de ouderdom van de eik en de geografische regio waar de eik groeide. De spintberekening gaat uit van een kapinterval, door het minimaal tot maximaal aantal te verwachten spinthoutringen op te tellen bij de datering van de laatst gemeten jaarring in het kernhout.

Als spinthout ontbreekt kan een terminus post-quem datering worden bepaald – een vroegst mogelijk kapjaar. De eikenmeetreeksen zonder spinthout zijn aangevuld met het aantal te verwachten spinthoutringen op basis van de spintberekening.

³⁶ Schweingruber, 1990.

³⁷ B. Knibbe, Scienc Scientific Engineering & Manufacturing, Wenen, Oostenrijk.

³⁸ Hollstein 1980.

³⁹ Haneca 2005, 213; Hollstein 1980, 273; Jansma 2007, 70-71; Wazny 1990, 169.

3 Resultaten

3.1 Dendrochronologische metingen

Metingen aan een plank van grove den (*Pinus sylvestris*) en drie duigen van eik (*Quercus* sp.) resulteert in vier meetreeksen (Tabel 3.1). Spinhout is niet waargenomen. Alle gevallen is enkel kernhout gemeten. De meetdata zijn onderling vergeleken om gelijkvormige jaarringpatronen te clusteren, maar dit levert geen synchronisatie tot boomserie of boomgroepen op.

In bijlage 1 zijn de metrische data van de gemeten jaarringenpatronen te vinden.

3.2 Datering en herkomst

De meetdata zijn vergeleken met de referentiekalenders voor grove den en eik. Geen van de opgemeten jaarringpatronen zijn te dateren op basis van de binnen de dendrochronologie gebruikte parameters. Het hout blijft daarmee ongedateerd.

Tabel 3.1 Dendrochronologische metingen. Kern: aantal ringen tot de boomkern (het 'merg' d.w.z. de binnenste ring van de boom); n: aantal gemeten jaarringen; n(s) aantal gemeten spintringen; wk: aanwezigheid wankant; RW min, max en gem: minimale, maximale en gemiddelde ringbreedte in mm.

vnr.	objecttype	element-type	hout-soort	aantal		dendrocode	kern	n	n(s)	wk	RW		
				gemeten	radialen						min	max	gem.
M6	fundering	plank	den	een	24AK0011	-	152	-	-	-	0,31	1,97	0,818
M25	kuip	duig	eik	twee	24AK0020	-	71	-	-	-	0,695	2,69	1,52
M25	kuip	duig	eik	een	24AK0031	-	49	-	-	-	1,11	3,35	2,08
M25	kuip	duig	eik	een	24AK0041	-	69	-	-	-	0,81	2,68	1,62

4 Geraadpleegde bronnen

Literatuur

Brewer, P. & E. Jansma, 2016: Dendrochronological Data, in: *Archaeology: A Guide to Good Practice, Archaeology Data Service: Guides to Good practice version June 2016*, zie http://guides.archaeologydataservice.ac.uk/g2gp/Dendro_Toc.

Haneca K., 2005: *Tree-ring analyses of European oak: implementation and relevance in (pre-)historical research in Flanders*, Gent (PhD. Dissertation, Ghent University).

Hoffsummer, P., 1989: *L'évolution des toits a deux versants dans le Bassin Mosan: l'apport de la dendrochronologie (XIe-XIXe siècle)*, Liège (dissertation Université de Liège).

Hollstein, E., 1980: *Mitteleuropäische Eichenchronologie*, Mainz.

Jansma, E., 2006: Dendrochronologie. in: *Nationale Onderzoeksagenda voor de Archeologie (NOaA)*, hoofdstuk 3 (versie 1.0), (www.noaa.nl), 1-40.

Jansma, E., 2007: Datering, herkomst en bouwvolgorde van De Meern 4, in: T. De Groot & J.-M.A.W. Morel (eds.): *Het schip uit de Romeinse tijd De Meern 4 nabij boerderij de Balije*

Leidsche Rijn gemeente Utrecht, Amersfoort (Rapportage Archeologische Monumentenzorg (RAM) 147, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed), 69-78.

Knibbe, B., 2014: *PAST5 Manual & Reference*, SCIEEM.

Schweingruber, F.H., 1990: *Mikroskopische Holzanatomie* 3 Aufl., Birmensdorf (Eidgenössische Forschungsanstalt für Wald, Schnee und Landschaft).

Wazny, T., 1990: *Aufbau und Anwendung der Dendrochronologie für Eichenholz in Polen*, Hamburg (Dissertation Universität Hamburg).

5 Dendrochronologische meetdata

De rapportage en de meetgegevens zijn gearhiveerd op het Digital Collaboratory for Cultural Dendrochronology (DCCD) op DataverseNL onder projectcode P: 24.1002 (<https://dataverse.nl/dataverse/dccd>).

De meetgegevens zijn te vinden in:

Doeve, Petra, 2024, "Dendrochronologisch onderzoek Alkmaar Kennemerstraatweg (BAAC project 23.1002)", <https://doi.org/10.34894/7P8ZQL>, DataverseNL, V1.

Catalogus van keramiek en glas

Rob Roedema en Peter Bitter

Toelichting op de catalogus

De vondsten worden beschreven volgens het Classificatiesysteem voor Middeleeuws en Postmiddeleeuws Keramiek en Glas, ook bekend als 'Deventer systeem'. Zie ook de toelichting op de vondstenlijst in *bijlage 2*.

De voorwerpen zijn hier alle afgebeeld in schaal 1:2.

Catalogusblokjes

- 1a inventarisnummer*
- 1b vondstomstandigheden*
- 2 typecode*
- 3 datering van het voorwerp*
- 4a maten: breedte/hoogte*
- 4b typebeschrijving*
- 5a materiaalsoort*
- 5b engobe/glazuur*
- 5c decoratie*
- 5d gebruikssporen*
- 6a bodem details*
- 6b oor/steel details*
- 6c compleetheid*
- 7 hoofdvorm/functie*
- 8 productiecentrum*
- 9 literatuur*

1

schaal 1:2

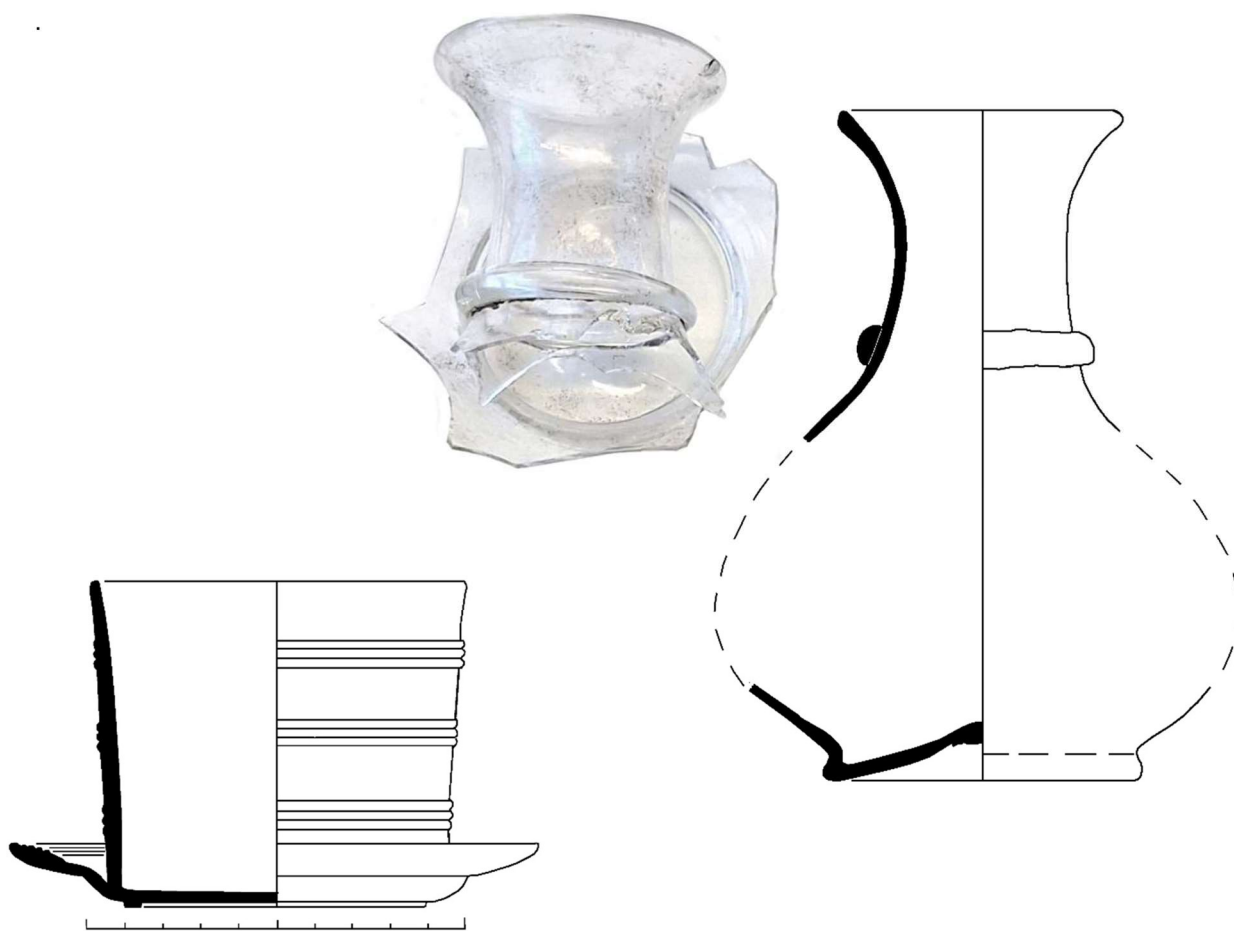
-
- 1a 23KESW4
 - 1b puinspoor 4D (1880/1882)
 - 2 f-bot-1
 - 3 1750-1800
 - 4a 11/ 7 cm
 - 4b cilindrische botervloot met
ingesnoerde lip, vlakke
bodem
 - 5a faïence uit de Nederlanden
(geel baksel)
 - 5b geheel tinglazuur
 - 5c blauw beschilderd vakken
met Chinese bloemmotieven,
strepen op oor
 - 5d rand en bodem gesleten
 - 6a standvlak
 - 6b verticaal lintoor
 - 6c fragment, compleet profiel,
tweede oor ontbreekt
 - 7 botervloot
 - 8 Delft of Friesland
 - 9

2

schaal 1:2

-
- 1a 23KESW4
 - 1b puinspoor 4D (1880/1882)
 - 2 p-bor-5
 - 3 1725-1750
 - 4a bord met knik van bodem
naar wand en naar buiten
geknikte vlag, uitgedraaide
standing
 - 4b 23/ 2 cm
 - 5a Chinees porselein
 - 5b veldspaatglazuur polychroom
 - 5c 'Chinees imari', Yongzheng:
overglazuur decor 'famille
rose' met goudverf:
bloesemtakken in een fries
en vlag met bloemenranken
 - 5d beschildering deels verkleurd
door bodemzuren
 - 6a standing
 - 6b
 - 6c fragment, compleet profiel
 - 7 bord, tafelbord
 - 8 China
 - 9

3

schaal 1:2

- 1a 23KESW5
- 1b puinlaag 4C (1880/1882)
- 2 iw-blo-4
- 3 1800-1880
- 4a 14/ 8,5 cm
- 4b conische bloempot met horizontale ribbels (als iw-blo-1) gecombineerd met onderschotel met standing
- 5a industrieel wit, witgoed
- 5b loodglazuur
- 5c drie horizontale geribde banden op de pot en een band bovenop de vlag van de onderschotel
- 5d
- 6a lage rechte standing
- 6b
- 6c fragmentarisch, compleet profiel
- 7 bloempot
- 8 Engeland
- 9

4

schaal 1:2

- 1a 23KESW4
- 1b puinspoor 4D (1880/1882)
- 2 gl-kan-15
- 3 1800-1880
- 4a (14) / .. cm
- 4b dubbelconische tot bolvormige kan met een brede hals, met of zonder draad om de hals, opgestoken bodem met pontilmerk
- 5a glas (kleurloos)
- 5b
- 5c glasdraad om de hals
- 5d
- 6a opgestoken bodem met pontilmerk
- 6b
- 6c fragment, gereconstrueerd profiel
- 7 kan, karaf
- 8
- 9